
Brahma Gita of Yoga Vasishtha

—
—
ब्रह्मगीता योगवासिष्ठास्तोत्रम्
—
—

Document Information

Text title : Brahma Gita (in Yoga Vasishtha)

File name : brahmagItAyogavAsiShTha.itx

Category : gItA, giitaa

Location : doc_giitaa

Author : unknown

Transliterated by : Sunder Hattangadi

Proofread by : Sunder Hattangadi

Latest update : Nov. 13, 2010

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

November 22, 2022

sanskritdocuments.org

బ్రహ్మగీతా యోగవాసిష్టాన్తర్గతా

Yoga Vasishtha - MokSha-Nirvana Uttarardha Brahmagita - Chs. 173-186

॥ యోగవాసిష్టాన్తర్గతా బ్రహ్మగీతా ॥

సర్గ-క్రమాంకం	నామ	శ్లోకసంఖ్య
౧ - ౧౭౩	పరమార్థోపదేశః	౩౪
౨ - ౧౭౪	నిర్వాణోపదేశః	౩౦
౩ - ౧౭౫	అద్వైతయుక్తిః	౭౯
౪ - ౧౭౬	బ్రహ్మణోపాఖ్యానమ్	౨౫
౫ - ౧౭౭	సత్యవర్ణనమ్	౪౪
౬ - ౧౭౮	బ్రహ్మణోపాఖ్యానమ్	౬౪
౭ - ౧౭౯	బ్రహ్మమయత్వప్రతిపాదనమ్	౨౨
౮ - ౧౮౦	తాపసోపాఖ్యానమ్	౪౧
౯ - ౧౮౧	గౌర్యాశ్రమవర్ణనమ్	౩౯
౧౦ - ౧౮౨	సప్తదీపేశ్వర	౫౩
౧౧ - ౧౮౩	ద్వీపసప్తాష్టకవర్ణనమ్	౭౦
౧౩ - ౧౮౫	కున్దదన్తప్రబోధః	౨౭
౧౪ - ౧౮౬	సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మైతి- ప్రతిపాదనయోగోపదేశః	౯౦ ౬౧౮

॥ అథ ప్రారభ్యతే యోగవాసిష్టాన్తర్గతా బ్రహ్మగీతా ॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।

సర్వానుభవరూపస్య తథా సర్వాత్మనోఽప్యయమ్ ।
అన్తస్యాత్మతత్త్వస్య దేహేఽపి కిమహంగ్రహః ॥ ౧ ॥

చిత్తః పాషాణకాష్ఠత్వం స్వప్నాదిషు కథం భవేత్ ।
ఇదం పాషాణకాష్ఠాది కథం నాస్త్వస్తి వా కథమ్ ॥ ౨ ॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।

శరీరిణో యథా హస్తే హస్తతాయాం యథాగ్రహః ।
 సర్వాత్మనస్తథా దేహీ దేహతాయాం తథాగ్రహః ॥ 3॥
 పాదపస్థం యథా పత్రే పత్రతాయాం యథాగ్రహః ।
 సర్వాత్మనస్తథా వృక్షే వృక్షతాయాం తథాగ్రహః ॥ ౪॥
 ఆకాశస్య యథా శూన్యే శూన్యతాయాం యథాగ్రహః ।
 సర్వాత్మనస్తథా ద్రవ్యే ద్రవ్యతాయాం తథాగ్రహః ॥ ౫॥
 స్వప్నోచితః స్వప్నపురే రూపతాయాం యథాగ్రహః ।
 సర్వాత్మనస్తథా స్వప్నజాగ్రదాదౌ తథాగ్రహః ॥ ౬॥
 యథాగేన్ద్రే దృష్టద్దృక్షవార్యాదౌ స తథాగ్రహః ।
 తథా సర్వాత్మనోఽగేన్ద్రపురతాయాం తథాగ్రహః ॥ ౭॥
 శరీరస్య యథా కేశనఖాదిషు యథాగ్రహః ।
 సర్వాత్మనస్తథా కాష్టద్బష్టదాదౌ తథాగ్రహః ॥ ౮॥
 చిత ఏవ యథా స్వప్నే భవేత్కాష్టోపలాదితా ।
 చిదాకాశస్య సర్గాదౌ తథైవావయవాదితా ॥ ౯॥
 చేతనాచేతనాత్మైకం పురుషస్య యథా వపుః ।
 నఖకేశజలాకాశధర్మమాకారభాసురమ్ ॥ ౧౦॥
 చేతనాచేతనాత్మైకం తథా సర్వాత్మనో వపుః ।
 జగ్గమం స్థావరమయం కిన్తు నిత్యమనాకృతి ॥ ౧౧॥
 యథాస్థితం శామ్యతీదం సమ్యగ్నానవతో జగత్ ।
 స్వప్నే స్వప్నపరిజ్ఞాతుర్యథా దృష్టార్థసంభ్రమః ॥ ౧౨॥
 చిన్మాత్రాకాశమేవేదం న ద్రష్టాస్తి న దృశ్యతా ।
 ఇతి మౌనమలం స్వప్నద్రష్టుర్యత్సా ప్రబుద్ధతా ॥ ౧౩॥
 కల్పకోటిసహస్రాణి సర్గా ఆయాన్తి యాన్తి చ ।
 త ఏవాన్యే చ చిదోఽవ్యమ్ని జలావర్తా ఇవార్ణవే ॥ ౧౪॥
 కరోత్యభౌ యథోర్మ్యాదౌ నానా కచకచం వపుః ।
 చిత్కరోతి తథా సజ్ఞాః సర్గాద్యాశ్చేతనే నిజే ॥ ౧౫॥
 యథాస్థితమిదం విశ్వం బ్రహ్మైవానామయం సదా ।

తత్త్వజ్ఞం ప్రత్యతత్త్వజ్ఞజనతానిశ్చయాదృతే || ౧౬ ||
 నాహం తరజ్ఞః సలిలమహమిత్యేవ యుక్తితః |
 బుద్ధం యేన తరజ్ఞేణ కుతస్తస్య తరజ్ఞతా || ౧౭ ||
 బ్రహ్మణోఽస్య తరజ్ఞత్వమివాభానం యతస్తతః |
 తరజ్ఞత్వాతరజ్ఞత్వే బ్రాహ్మ్యో శక్తి స్థితిం గతే || ౧౮ ||
 చిదోఽస్మిన్నోఽత్యజతో రూపం స్వప్నవద్యస్త్వవేదనమ్ |
 తదిదం హి మనో రామ బ్రహ్మాత్మ్యుక్తః పితామహః || ౧౯ ||
 ఏవమాద్యః ప్రజానాథో నిరాకారో నిరామయః |
 చిన్మాత్రరూపసంకల్పపురవత్కారణోఽజ్ఞతః || ౨౦ ||
 యేనాఙ్గదత్వం నాస్తీతి బుద్ధం హేమాఙ్గదేన వై |
 అఙ్గదత్వం కుతస్తస్య తస్య శుద్ధేవ హేమతా || ౨౧ ||
 అజే సంకల్పమాత్రాత్మచిన్మాత్రవ్యోమదేహిని |
 అహం త్వం జగదిత్యాది యద్విభాతం తదేవ తత్ || ౨౨ ||
 చిచ్ఛమత్కృతయో భాన్తి యాశ్చిదోఽస్యమని శూన్యతాః |
 ఏతాస్తాః సర్గసంహారస్థితిసంరభసంవిదః || ౨౩ ||
 అచ్ఛం చిన్మాత్రనభసః కచనం స్వయమేవ తత్ |
 స్వప్నాభం చిత్తతామాత్రం స ఏష ప్రపితామహః || ౨౪ ||
 యథా తరజ్ఞస్తేనైవ రూపేణాన్యేన వానిశమ్ |
 స్ఫురత్యేవమనాద్యన్తః సర్గప్రలయవిభ్రమః || ౨౫ ||
 చిదోఽస్యమ్నః కచనం కాన్తం యద్విరాడితి శబ్దితమ్ |
 భవేత్సంకల్పపురవత్తస్య కుర్యాన్మనోఽపి వై || ౨౬ ||
 సర్గః స్వప్నః స్వప్న ఏవ జాగ్రద్దేహః స ఏవ చ |
 ఘనం సుషుప్తం త్రైమిర్యాద్యథా సంవేదనం భవేత్ || ౨౭ ||
 తస్య కల్పాన్తరజ్ఞసి శిరోరుహతయోదితా |
 ప్రకాశతమసీ కాలక్రియాఖ్యాః స్వాఙ్గసన్ధయః || ౨౮ ||
 తస్యాగ్నిరాస్యం ద్యౌర్మూర్ధా ఖం నాభిశ్చరణౌ ఊతిః |
 చన్ద్రార్కౌ దృగ్గిశౌ శ్రోత్రే కల్పనేతి విజృమ్భితా || ౨౯ ||

ఏవం సమ్యగ్దృశ్యమానో వ్యోమాత్మా వితతాకృతిః ।
 అస్మత్సంకల్పశైలాభో విరాట్ స్వప్నాకృతిస్థితః ॥ 30 ॥
 యచ్చ చేతచ్ఛిదాకాశే స్వయం కచకచాయతే ।
 తదేతజ్జగదిత్యేవం తేనాత్మైవానుభూయతే ॥ 31 ॥
 విరాడాత్మైవమాకాశం భాతి చిన్మయమాతతమ్ ।
 స్వభావస్వప్ననగరం నగనాగమయాత్మకమ్ ॥ 32 ॥
 అనుభవితైవానుభవం సత్యం స్వాత్మానమప్యసస్తమివ ।
 అనుభవతీయత్వేన స్వప్ననటః స్వప్నదేశమివ ॥ 33 ॥
 వేదాన్తార్హతసాఙ్గ్యసాగతగురుత్వజ్ఞాదినూక్తాదృశో
 బ్రహ్మైవ స్ఫురితం తథాత్మకలయాన్తాదాత్మనిత్యం యతః ।
 తేషాం చాత్మవిదోఽనురూపమఖిలం స్వర్గం ఫలం తద్భవ-
 త్యస్య బ్రహ్మణ ఈద్యగేవ మహిమా సర్వాత్మ యత్తద్వపుః ॥ 34 ॥
 ఇత్యాదీ శ్రీవాసిష్ఠమహారామాయణే వాల్మీకీయే
 మోక్షనిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు పరమార్థోపదేశో
 నామ త్రిసప్తత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౭3 ॥ -౧-

॥ అథ ద్వివీచితోఽధ్యాయః ॥

॥ నిర్వాణోపదేశః ॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।
 సర్గాదౌ స్వప్నసంవిత్త్యా చిదేవాభాతి కేవలా ।
 జగదిత్యవభాసేవ బ్రహ్మైవాతో జగత్త్రయమ్ ॥ ౧ ॥
 సర్గాస్తరణ్ణా బ్రహ్మభేస్తేషు సంవేదనం ద్రవః ।
 సర్గాన్తరం సుఖాద్యాత్మ ద్వైత్వైక్యాదీతరత్కృతః ॥ 2 ॥
 యథా స్వప్నసుషుప్తాత్మ నిద్రారూపకమేవ ఖమ్ ।
 దృశ్యాదృశ్యాంశమేకాత్మ రూపం చిన్నభస్తథా ॥ 3 ॥
 జాగ్రతి స్వప్ననగరం యాదృక్తాదృగిదం జగత్ ।
 పరిజ్ఞాతం భవేదత్ర కథామాస్థా వివేకినః ॥ 4 ॥
 సర్గాదౌ సర్గసంవిత్తీర్యథాభూతార్థవేదనాత్ ।

జాగ్రతి స్వాప్ననగరం యాదృశం తాదృశం జగత్ ॥ ౫॥

జాగ్రతి స్వప్ననగరవాసనా వివిధా యథా ।

సత్యా అపి న సత్యాస్తా జాగ్రతో వాసనాస్తథా ॥ ౬॥

అన్యథోపప్రపద్యేహ కల్ప్యతే యది కారణమ్ ।

తస్మిన్ నేదీయసీ నాత్ర భ్రాస్తతా కల్ప్యతే తథా ॥ ౭॥

స్వానుభూయత ఏవేయం భ్రాన్తిః స్వప్నజగత్స్వివ ।

కారణం త్వనుమాసాధ్యం క్వానుమానుభవాధికా ॥ ౮॥

దృష్టమప్యస్తి యన్నేశే న చాత్మని విచారితమ్ ।

అన్యథానుపపత్త్యాస్త్రాన్త్రాన్త్యాత్మ స్వప్నశైలవత్ ॥ ౯॥

నిర్వికల్పం పరం జాడ్యం సవికల్పం తు సంస్కృతిః ।

ధ్యానం తేన సమాధానం న సంభవతి కిञ్చన ॥ ౧౦॥

సచేత్యం సంస్కృతిర్ధ్యానమచేత్యం తూపలస్థితి ।

మోక్షో నోపలవద్భానం న వికల్పాత్మకం తతః ॥ ౧౧॥

న చ నామోపలాభేన నిర్వికల్పసమాధినా ।

అన్యదాసాద్యతే కిञ్చిల్లభ్యతే కిం స్వనిద్రయా ॥ ౧౨॥

తస్మాత్సమ్యక్పరిజ్ఞానాదాభ్యాన్తిమాత్రం వివేకినః ।

సర్గాత్యన్తాసంభవతో యో జీవన్ముక్తతోదయః ॥ ౧౩॥

నిర్వికల్పం సమాధానం తదనస్తమిహోచ్యతే ।

యథాస్థితమవిక్షుబ్ధమాసనం సర్వభాసనమ్ ॥ ౧౪॥

తదనస్తసుషుప్తాఖ్యం తత్తురీయమితి స్మృతమ్ ।

తన్నిర్వాణమితి ప్రోక్తం తన్నోక్ష ఇతి శబ్ధితమ్ ॥ ౧౫॥

సమ్యగ్బోధైకఘనతా యాసౌ ధ్యానమితి స్మృతమ్ ।

దృశ్యాత్యన్తాసంభవాత్మ బోధమాహుః పరం పదమ్ ॥ ౧౬॥

తచ్చ నోపలవజ్జాడ్యం న సుషుప్తోపమం భవేత్ ।

న నిర్వికల్పం న చ వా సవికల్పం న వాప్యసత్ ॥ ౧౭॥

దృశ్యాత్యన్తాసంభవాత్మ తదేవాద్యం హి వేదనమ్ ।

తత్సర్వం తన్న కిञ్చిచ్చ తద్వదేవాఙ్గ వేత్తి తత్ ॥ ౧౮॥

సమ్యక్ప్రబోధాన్నిర్వాణం పరం తత్సముదాహృతమ్ ।
యథాస్థితమిదం విశ్వం తత్రాలంప్రలయం గతమ్ ॥ ౧౯॥

స తత్ర నానానానా న న చ కిఞ్చిన్న కిఞ్చిన ।
సమస్తసద సద్భావసీమాంతః స ఉదాహృతః ॥ ౨౦॥

అత్యంతాసంభవం దృశ్యం యద్వైవి నిర్వాణమాసితమ్ ।
శుద్ధబోధోదయం శాంతం తద్విద్ధి పరమం పదమ్ ॥ ౨౧॥

స చ సమప్రోష్యతే శుద్ధో బోధో ధ్యానమనుత్తమమ్ ।
శాస్త్రాత్పదపదార్థజ్ఞబోధినోత్పన్నబుద్ధినా ॥ ౨౨॥

మోక్షోపాయాభిధం శాస్త్రమిదం వాచయతానిశమ్ ।
బుద్ధ్యుపాయేన శుద్ధేన పుంసా నాన్యేన కేనచిత్ ॥ ౨౩॥

స తీర్థేన న దానేన న స్నానేన న విద్యయా ।
స ధ్యానేన న యోగేన న తపోభిర్న చాధ్వరైః ॥ ౨౪॥

భ్రాన్తిమాత్రం కిలేదం సదసత్పదివ లక్ష్యతే ।
వ్యోమైవ జగదాకారం స్వప్నోఽనిద్రే చిదంబరే ॥ ౨౫॥

స శామ్యతి తపస్తీర్థైర్భ్రాన్తిర్నామ కదాచన ।
తపస్తీర్థాదినా స్వర్గాః ప్రాప్యన్తే న తు ముక్తతా ॥ ౨౬॥

భ్రాన్తిః శామ్యతి శాస్త్రార్థాత్సమ్యగుద్భ్రాన్తివలోకితాత్ ।
ఆత్మజ్ఞానమయాన్మోక్షోపాయాదేవేహ నాన్యతః ॥ ౨౭॥

ఆలోకకారిణాత్సర్థం శాస్త్రార్థేనైవ శామ్యతి ।
అమలేనాఖిలా భ్రాన్తిః ప్రకాశేనైవ తామసీ ॥ ౨౮॥

సర్గసంహారసంస్థానాం భాసో భాన్తి చిదంబరే ।
స్పృశనాసీవ మరుతి ద్రవత్వాసీవ వారిణి ॥ ౨౯॥

ద్రవ్యస్య హృద్యేవ చమత్కృతిర్నిజా
నభస్వతః స్పృశ ఇవానిశం యథా ।
యథా స్థితా సృష్టిరియం తథాస్థితా
లయం నభస్యన్తరనస్యరూపిణీ ॥ ౩౦॥

ఇత్యార్షే శ్రీవాసిష్ఠమహారామాయణే వాల్మీకీయే

మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు నిర్వాణోపదేశో
నామ చతుఃసప్తత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౭౪ ॥ -౨-

॥ అథ తృతీయోఽధ్యాయః ॥

॥ అద్వైతయుక్తిః ॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।

స్వప్నాభమాద్యం చిదోష్యమ కారణం దేహసంవిదామ్ ।
దృశ్యాన్యతా సంభవతశ్చిదోష్యమ్నస్తత్కృతో వపుః ॥ ౧ ॥

సర్గాదౌ స్వప్నసంవిత్తిరూపం సర్వం వినానఘ ।
న సర్గో న పరో లోకో దృశ్యమానోఽపి సిద్ధ్యతి ॥ ౨ ॥

అసదేవానుభూరిత్యమేవేదం భాసతే జగత్ ।
స్వప్నాన్లనాసన్ల ఇవ శాన్తం చిదోష్యమ కేవలమ్ ॥ ౩ ॥

ఏవం నామాస్తి చిద్ధాతురనాదినిధనోఽమలః ।
శూన్యాత్మైవాచ్ఛరూపోఽపి జగదిత్యవభాతి యః ॥ ౪ ॥

మలస్త్యేషోఽపరిజ్ఞాతః పరిజ్ఞాతః పరం భవేత్ ।
కుతః కిల పరే వ్యోమన్యనాదినిధనే మలః ॥ ౫ ॥

యదేతద్వేదనం శుద్ధం తదేవ స్వప్నపత్తనమ్ ।
జగత్తదేవ సర్గాదౌ పృథ్వాదేః సంభవః కుతః ॥ ౬ ॥

చిదోష్యమాత్మావభాసస్య నభసః సర్గరూపిణీ ।
కృతా పృథ్వాదికలతా మనోబుద్ధ్యాదితా తథా ॥ ౭ ॥

వార్యావర్త ఇఅవాభాతి పవనస్పన్దవచ్ఛ యత్ ।
అబుద్ధిపూర్వం చిదోష్యమ్ని జగద్భానమభిత్తిమత్ ॥ ౮ ॥

పశ్చాత్తస్యైవ తేనైవ స్వయమైశ్వర్యశంసినా ।
కృతం బుద్ధ్యాదిపృథ్వాదికల్పనం సదసన్మయమ్ ॥ ౯ ॥

స్వయమేవ కచత్యచ్ఛాచ్ఛాయేయం స్వా మహాచితిః ।
సర్గాభిధానమస్యైవ నభ ఏవేహ నేతరత్ ॥ ౧౦ ॥

న చ కిఞ్చన నామాన్ల కచత్యచ్చైవ సా స్మృతా ।
చిన్మాత్మైకైకకలనం తతమేవాత్మనాత్మని ॥ ౧౧ ॥

చిదాకాశశ్చిదాకాశే తదిదం స్వమల వపుః ।
 చిత్తం దృశ్యమివాభాతి స్వప్నే తథా స్థితమ్ ॥ ౧౨ ॥
 అన్యథానుపపన్యార్థకారణాభావతః స్వతః ।
 సర్గాదావేవ స్వాత్మైవ దృశ్యం చిదోఽయమ పశ్యతి ॥ ౧౩ ॥
 స్వప్నవత్తచ్చ నిర్ధర్మ మనాగపి న భిద్యతే ।
 తస్మాచ్చిదోఽయమ చిదోఽయమ శూన్యత్వం గగనాదివత్ ॥ ౧౪ ॥
 యదేవ తత్పరం బ్రహ్మ సర్వరూపవివర్ణితమ్ ।
 తదవైకం తథారూపమేవం సర్వతయా స్థితమ్ ॥ ౧౫ ॥
 స్వప్నేఽనుభూయతే చైతత్స్వప్నో హ్యత్మైవ భాసతే ।
 నానాబోధమనానైవ బ్రహ్మైవామలమేవ తత్ ॥ ౧౬ ॥
 బ్రహ్మైవాత్మని చిదృభావాజ్జీవత్వమివ కల్పయత్ ।
 రూపమన్యజదేవాచ్చం మనస్తామివ గచ్ఛతి ॥ ౧౭ ॥
 ఇదం సర్వం తనోతీవ తచ్చ ఖాత్మకమేవ ఖమ్ ।
 భవతీవ జగద్ద్రూపం వికారీవావికార్యపి ॥ ౧౮ ॥
 మన ఏవ స్వయం బ్రహ్మ స సర్గమ్య హృది స్థితః ।
 కరోత్యవిరతం సర్వమజస్రం సంహరత్యపి ॥ ౧౯ ॥
 పృథ్వాదిరహితో యస్మిన్మనోహృద్యజ్గవర్ణితే ।
 అన్యద్వా త్రిజగద్భాతి యథా స్వప్నే నిరాకృతి ॥ ౨౦ ॥
 దేహరూపజగద్ద్రూపైరహమేకమనాకృతి ।
 మనస్తిష్ఠామ్యనంతాత్మబోధాబోధం పరాభవమ్ ॥ ౨౧ ॥
 నేహ పృథ్వాది నో దేహో న చైవాన్యాప్తి దృశ్యతా ।
 జగత్ప్రయా కేవలం ఖం మనః కవకచాయతే ॥ ౨౨ ॥
 విచార్యదృష్ట్యైతదపి న కిञ్చిదపి విద్యతే ।
 కేవలం భాతి చిన్మాత్రమాత్మనాత్మని నిర్ధనమ్ ॥ ౨౩ ॥
 యతో వాచో నివర్తన్తే తూష్ణింభావోఽవశిష్యతే ।
 వ్యవహార్యపి ఖాత్మైవ తద్వత్తిష్ఠతి మూకవత్ ॥ ౨౪ ॥

అనన్తాపారపర్యన్తా చిన్మాత్రపరమేష్టకా ।
 తూష్టింభూత్వా భవత్యేష ప్రబుద్ధః పురుషోత్తమః ॥ ౨౫॥
 అబుద్ధిపూర్వం ద్రవతో యథావర్తాదయోంఽభసి ।
 క్రియన్తే బ్రహ్మణా తద్వచ్చిత్తబుద్ధ్యాదయో జడాః ॥ ౨౬॥
 అబుద్ధిపూర్వం వాతేన క్రియతే స్పన్దనం యథా ।
 అనన్యదేవం బుద్ధ్యాది క్రియతే పరమాత్మనా ॥ ౨౭॥
 అనన్యదాత్మనో వాయోర్యథా స్పన్దనమవ్యయమ్ ।
 అనన్యదాత్మనస్తద్వచ్చిన్మాత్రం పరమాత్మనః ॥ ౨౮॥
 చిదోఽస్యమ బ్రహ్మచిన్మాత్రమాత్మా చితి మహానితి ।
 పరమాత్మేతి పర్యాయా జ్ఞేయా జ్ఞానవతాం వర ॥ ౨౯॥
 బ్రహ్మోన్మేషనిమేషాత్మ స్పన్దనాస్పన్దాత్మ వాతవత్ ।
 నిమేషో యాదృగేవాస్య సమున్మేషస్తథా జగత్ ॥ ౩౦॥
 దృశ్యమస్య సమున్మేషో దృశ్యాభావో నిమేషణమ్ ।
 ఏకమేతన్నిరాకారం తద్వయోరప్యుపక్షయాత్ ॥ ౩౧॥
 నిమేషోన్మేషయోరేకరూపమేవ పరం మతమ్ ।
 అతోఽస్తి దృశ్యం నాస్తీతి సదసచ్చ సదాచితిః ॥ ౩౨॥
 నిమేషో నాన్య ఉన్మేషాన్నోన్మేషోఽపి నిమేషతః ।
 బ్రహ్మణః సర్గవపుషో నిమేషోన్మేషరూపిణః ॥ ౩౩॥
 తద్గ్రథాస్థితమేవేదం విద్ధి శాన్తమశేషతః ।
 అజాతమజరం వ్యోమ సౌమ్యం సమసమం జగత్ ॥ ౩౪॥
 చిదచిత్త్యాత్మకం వ్యోమ రూపం కచకచాయతే ।
 చిన్నామ తదిదం భాతి జగదిత్యేవ తద్వపుః ॥ ౩౫॥
 న నశ్యతి న చోత్పన్నం దృశ్యం నాప్యనుభూయతే ।
 స్వయం చమత్కరోత్యస్తః కేవలం కేవలైవ చిత్ ॥ ౩౬॥
 మహాచిదోఽస్యమమణిభా దృశ్యనామ్నీ నిజాకరాత్ ।
 అనన్యాన్యేవ భాతాపి భానుభాస ఇవోష్ణతా ॥ ౩౭॥
 సుషుప్తం స్వప్నవదృభాతి బ్రహ్మైవ సర్గవత్ ।

సర్వమేకం శివం శాస్తం నానేవాపి స్థితం సుధరత్ ॥ ౩౮ ॥

యద్యత్సంవేద్యతే యాదృక్పద్యాసద్యా యథా యదా ।
తథానుభూయతే తాదృక్తత్పదస్త్వసదస్తు వా ॥ ౩౯ ॥

అన్యథానుపపత్త్యా చేత్కారణం పరికల్ప్యతే ।
తత్స్వప్నాభో జగద్భావాదన్యథా నోపపద్యతే ॥ ౪౦ ॥

ప్రమాతీతాత్పరాద్విశ్వమనన్యదుదీతం యతః ।
ప్రమాతీతమిదం చైవ కీఞ్చిన్నాభ్యుదీతం తతః ॥ ౪౧ ॥

యస్య యద్రసికం చిత్తం తత్తథా తస్య గచ్ఛతి ।
బ్రహ్మైకరసికం తేన మనస్తత్తాం సమశ్చుతే ॥ ౪౨ ॥

యచ్ఛిత్రో యద్గతప్రాణో జనో భవతి సర్వదా ।
తత్తేన వస్త్వీతి జ్ఞాతం జానాతి తదసౌ సుధుమ్ ॥ ౪౩ ॥

బ్రహ్మైకరసికం యత్యస్యన్మనస్తత్తద్భవేత్క్షణాత్ ।
యస్య యద్రసికం చేతో బుద్ధం తేన తదేవ సత్ ॥ ౪౪ ॥

విశ్రాంతం యస్య వై చిత్తం జన్తోస్తత్పరమార్థసత్ ।
వ్యవహృత్యై కరోత్యన్యత్పదాచారాదతద్ద్రసమ్ ॥ ౪౫ ॥

ద్వీత్వైకత్వాదికలనా నేహ కాచన విద్యతే ।
సత్తామాత్రం చ దృగీయమితశ్చేదలమీక్ష్యతే ॥ ౪౬ ॥

అదృశ్యదృశ్యసదసన్మూర్తామూర్తదృశామిహ ।
నైవాస్తి న చ నాస్త్వేవ కర్తా భోక్తాథవా క్వచిత్ ॥ ౪౭ ॥

ఇదమిత్థమనాద్యస్తం జగత్పర్యాయమాత్మని ।
బ్రహ్మైకమనమాశాస్తం స్థితం స్థాణురివాధ్వని ॥ ౪౮ ॥

యదేవ బ్రహ్మబుద్ధ్యాది తదేవైతన్నిరజ్జానమ్ ।
యదేవ గగనం శాస్తం శూన్యం విద్ధి తదేవ తత్ ॥ ౪౯ ॥

కేశోణ్ణికాదయో వ్యోమ్ని యథా సదసదాత్మకాః ।
ద్వీతామివాగతా భాన్తి పరే బుద్ధ్యాదయస్తథా ॥ ౫౦ ॥

తథా బుద్ధ్యాది దేహాది వేదనాది పరాపరే ।
అనేకాన్యప్యనన్యాని శూన్యత్వాని యథాంబరే ॥ ౫౧ ॥

సుషుప్తాద్విశతః స్వప్నమేకనిద్రాత్మానో యథా ।
 సర్గస్థస్యాపి న ద్విత్వం వైకత్వం బ్రహ్మణస్తథా ॥ ౫౨॥
 ఏవమేవ కచత్సచ్ఛా చాయేయం స్వా మహాచితేః ।
 న చ కిచ్ఛన నామాఙ్గ కచత్సచ్చైవమాస్థితా ॥ ౫౩॥
 చిద్వ్యోమ్నీ హి చిదాకాశమేవ స్వమమలం వపుః ।
 చేత్యం దృశ్యమివాభాతి స్వప్నేష్యివ యథాస్థితమ్ ॥ ౫౪॥
 అన్యథానుపపత్త్యార్థకారణాభావతః స్వతః ।
 చిద్వ్యోమాత్మానమేవాదౌ దృశ్యమిత్యేవ పశ్యతి ॥ ౫౫॥
 సర్గాదావేవ ఖాత్తైవ దృశ్యం భాతి నిరాకృతి ।
 సంభ్రమః స్వప్నసంకల్పమిథ్యాజ్ఞానేష్యివాభితః ॥ ౫౬॥
 స్వప్నవత్తచ్చ నిర్ధర్మ మనాగపి న భిద్యతే ।
 వికార్యపి సధర్మాపి చిద్వ్యోమ్నో వస్తునో మలాత్ ॥ ౫౭॥
 తత్స్వప్ననగరాకారం సధర్మాప్యసధర్మకమ్ ।
 శివాదనన్యమేవేత్థం స్థితమేవ నిరస్తరమ్ ॥ ౫౮॥
 దృశ్యం స్వప్నాద్రివత్స్వచ్ఛం మనాగపి న భిద్యతే ।
 తస్మాచ్చిద్వ్యోమ చిద్వ్యోమ్నః శూన్యత్వం గగనాదివ ॥ ౫౯॥
 యదేవ తత్పరం బ్రహ్మ సర్వరూపవివర్ణితమ్ ।
 తదేవేదం తథాభూతమేవ సర్గతయా స్థితమ్ ॥ ౬౦॥
 స్వప్నేనుభూయతే చైతత్స్వప్నే హ్యోత్తైవ భాసతే ।
 పురాదిత్వేన న తు సత్పురాదిరచితం తదా ॥ ౬౧॥
 స్వప్నే చ ప్రత్యభిజ్ఞాయాః సంస్కారస్య స్మృతేస్తథా ।
 న సత్తా తదిదం దృష్టమిత్యర్థస్యాత్వసంభవాత్ ॥ ౬౨॥
 తస్మాదేతత్త్రయం త్యక్త్వా యద్భానం బ్రహ్మసంవిదః ।
 తస్య దృష్టార్థసాదృశ్యాన్మాతైః స్మృత్యాదితోహితా ॥ ౬౩॥
 యథా యత్రైవ లహరీ వారిణ్యేతి పునః పునః ।
 తత్రైవేతి తథా తద్వదనన్యా భే పరే జగత్ ॥ ౬౪॥
 విధయః ప్రతిషేధాశ్చ సర్వ ఏవ సదైవ చ ।
 విభక్తాశ్చ విమిశ్రాశ్చ పరే సన్ని న సన్ని చ ॥ ౬౫॥

తస్మాత్సద్బ్రహ్మ సర్వాత్మ కిమివాత్ర న విద్యతే ।
 సైవ సత్తైవ సర్వాత్మ చైతదప్యేతదాత్మకమ్ ॥ ౬౬ ॥
 భ్రాన్తస్య భ్రమణం భూమేర్ను భూభ్రాన్తైవ వా గణైః ।
 న శామ్యతి జ్ఞాతురపి తథాభ్యాసం వినాత్ర దృక్ ॥ ౬౭ ॥
 శాస్త్రస్యాస్య తు యన్నామ వాదనం తద్వినాపరః ।
 అభ్యాసో దృశ్యసంశాన్త్యై న భూతో న భవిష్యతి ॥ ౬౮ ॥
 న జీవన్నమృతం చిత్తం రోధమాయాతి సంసృతేః ।
 అవినాభావిదేహత్వాద్బోధాత్త్యైతన్న పశ్యతి ॥ ౬౯ ॥
 సర్వదైవావినాభావి చిత్తం దృశ్యశరీరయోః ।
 ఇహ చాముత్ర చైతస్య బోధాన్తే శామ్యతః స్వయమ్ ॥ ౭౦ ॥
 చిత్తదృశ్యశరీరాణి త్రీణి శామ్యన్తి బోధతః ।
 పవనస్పన్దస్సైన్యాని కారణాభావతో యథా ॥ ౭౧ ॥
 కారణం మౌర్ఖ్యమేవాస్య తచ్చాస్మాదేవ శాస్త్రతః ।
 కిఞ్చిత్సంస్కృతబుద్ధీనాం వాచితాదేవ శామ్యతి ॥ ౭౨ ॥
 అబుద్ధముత్తరగ్రన్థాత్పూర్వం పూర్వం హి బుద్ధ్యతే ।
 గ్రన్థం పదపదార్థజ్ఞః ఖేదవాన్న నివర్తతే ॥ ౭౩ ॥
 ఉపాయమిదమేవాతో విద్ధి శాస్త్రం భ్రమక్షయే ।
 అనన్యసాధారణతాం గతమిత్యనుభూయతే ॥ ౭౪ ॥
 తస్మాదస్మాన్మహాశాస్త్రాద్యథాశక్తి విచారయేత్ ।
 భాగో ద్వా భాగమేకం వా తేన దుఃఖక్షయో భవేత్ ॥ ౭౫ ॥
 ఆరుషేయమిదమితి ప్రమాదాచ్చేన్న రోచతే ।
 తదన్యదాత్మవిజ్ఞానశాస్త్రం కిఞ్చిద్విచారయేత్ ॥ ౭౬ ॥
 అనర్థేనావిచారేణ వయః కుర్వాన్న భస్మసాత్ ।
 బోధేన జ్ఞానసారేణ దృశ్యం కర్తవ్యమాత్మసాత్ ॥ ౭౭ ॥
 ఆయుషః క్షణ ఏకో౭పి సర్వరత్నైర్ను లభ్యతే ।
 నీయతే తద్వృథా యేన ప్రమాదః సుమహానహో ॥ ౭౮ ॥

అనుభూతమపి చ నో సదృశ్యమిదం ద్రష్టువహితమపి ।
స్వప్ననిజమరణబాన్ధవరోదనమివ సదివ కచితమపి ॥ ౭౯॥

ఇత్యార్షే శ్రీవాసిష్ఠమహారామాయణే వాల్మీకీయే
మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు పరమార్థగీతాసు
అద్వైతయుక్తిర్నామ పఞ్చసప్తత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౭౫॥ -3-

॥ అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః ॥

॥ సత్యవర్ణనమ్ ॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।

అకారణకమేవేదం జగద్బ్రహ్మ పరాత్పదాత్ ।
యది ప్రవర్తతే నామ స్వప్నసంకల్పనాదివత్ ॥ ౧॥

తదకారణతః సిద్ధేః సంభవేఽన్యదకారణమ్ ।
కథం న జాయతే వస్తు క్వచిత్కిఞ్చిత్కదాచన ॥ ౨॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।

యద్యథా కల్పితం యేన స సమృశ్యతి తత్తథా ।
కల్పనైవాన్యథా న స్యాత్కారణవిచ్యుతేః ॥ ౩॥

యథేదం కల్పితం దృశ్యం మనసా యేన తత్తథా ।
వేత్త్యసౌ యాద్భుగన్యేన కల్పితం వేత్త్యసౌ తథా ॥ ౪॥

కల్పనాకల్పనాత్తైకం తచ్చ బ్రహ్మ స్వభావతః ।
కల్పనాత్మేదృశం జన్తుర్యథా కేశనఖాదిమాన్ ॥ ౫॥

అకారణపదార్థత్వం సకారణపదార్థతా ।
బ్రహ్మణి ద్వయమప్యస్తి సర్వశక్త్యాత్మ తద్యతః ॥ ౬॥

యతః స్యాద్భ్రహ్మణస్త్యన్యత్క్వచిత్కిఞ్చిత్కదాచన ।
తత్కారణవికల్పేన సంయోగస్తస్య యుజ్యతే ॥ ౭॥

యత్ర సర్వమనాద్యంతం నానానానాత్మ భాసతే ।
బ్రహ్మైవ శాన్తమేకాత్మ తత్ర కిం కస్య కారణమ్ ॥ ౮॥

నేహ ప్రవర్తతే కిఞ్చిన్న చ నామ నివర్తతే ।
స్థితమేకమనాద్యంతం బ్రహ్మైవ బ్రహ్మ ఖాత్మకమ్ ॥ ౯॥

కిం కస్య కారణం కేన కిమర్థం భవతు క్వ వా ।
 కిం కస్య కారణం కేన కిమర్థం మాస్తు వా క్వచిత్ ॥ ౧౦॥
 నేహ శూన్యం న వా శూన్యం న సన్నాసన్న మధ్యతా ।
 విద్యతే న మహాశూన్యే న నేతి న న నేతి చ ॥ ౧౧॥
 ఇదం న కిఞ్చిత్కిఞ్చిద్వా యన్నామాస్త్యథ నాస్తి వా ।
 సర్వం బ్రహ్మైవ తద్విద్ధి యత్తథైవాతథైవ తత్ ॥ ౧౨॥
 శ్రీరామ ఉవాచ ।
 అతజ్ఞవిషయే బ్రహ్మన్కార్యే కారణసంభవే ।
 కిమకారణతాత్మ స్యాత్కథం వేతి వద ప్రభో ॥ ౧౩॥
 వసిష్ఠ ఉవాచ ।
 అతజ్ఞో నామ నాస్త్యేవ తావత్తజ్ఞజనం ప్రతి ।
 అసతో వ్యోమవృక్షస్య విచారః కీదృశస్తతః ॥ ౧౪॥
 ఏకబోధమయాః శాన్తవిజ్ఞానఘనరూపిణః ।
 తజ్ఞాన్తేషామసద్రూపే కథమర్థే విచారణా ॥ ౧౫॥
 అతజ్ఞత్వం చ బోధేఽన్తరవభాతి తదగ్గతా ।
 గతే స్వప్నసుషుప్తేఽన్తరివ నిద్రాత్మ కేవలమ్ ॥ ౧౬॥
 తథాప్యభ్యుపగమ్యాపి మూర్ఛనిశ్చయ ఉచ్యతే ।
 ప్రయేదమణు సర్వాత్మ యస్మాద్బ్రహ్మ నిరామయమ్ ॥ ౧౭॥
 సన్త్యకారణకా ఏవ సన్ని కారణజాస్తథా ।
 భావాః సంవిద్యథా యస్మాత్కల్ప్యతే లభ్యతే తథా ॥ ౧౮॥
 సర్వకారణసంశాన్తౌ సర్వానుభవశాలినామ్ ।
 సర్గస్య కారణం నాస్తి తేన సర్గస్త్యకారణః ॥ ౧౯॥
 హృదయఙ్గమతాత్మక్తమీశ్వరాది ప్రకల్ప్యతే ।
 యదత్ర కిఞ్చిదుఃస్వాదు వ్యర్థం వాగ్జాలమేవ తత్ ॥ ౨౦॥
 అన్యథానుపపత్త్యేవ స్వప్నాభాకలనాదృతే ।
 స్థూలాకారాత్మికా కాచిన్నాస్తి దృశ్యస్య దృశ్యతా ॥ ౨౧॥
 స్వప్నప్రథావ్యుద్యనుభవే కిమబుద్ధస్య కారణమ్ ।

చిత్స్వభావాదృతే బ్రూహి స్వప్నార్థో నామ కీదృశః ॥ ౨౨॥

స్వప్నార్థో హ్యపరిజ్ఞాతో మహామోహభరప్రదః ।

పరిజ్ఞాతో న మోహాయ యథా సర్గాస్తథైవ చ ॥ ౨౩॥

శుష్కతర్కహఠావేశాద్యద్వైప్యనుభవోజ్ఞతమ్ ।

కల్ప్యతే కారణం కిञ్చిత్సా మౌర్ఖ్యాభినివేశితా ॥ ౨౪॥

అగ్నేరౌష్ణ్యమపాం శైత్యం ప్రాకాశ్యం సర్వతేజసామ్ ।

స్వభావో వాఖిలార్థానాం కిమబుద్ధస్య కారణమ్ ॥ ౨౫॥

కిం ధ్యాతృశతలబ్ధస్య ధ్యేయస్యైకస్య కారణమ్ ।

కిం చ గన్ధర్వనగరే పురే భిత్తిషు కారణమ్ ॥ ౨౬॥

ధర్మాద్యముత్రామూర్తత్వాన్మూర్తే దేహే న కారణమ్ ।

దేహస్య కారణం కిం స్వాత్తత్ర సర్గాదిభోగినః ॥ ౨౭॥

భిత్త్యభిత్త్యాదిరూపాణాం జ్ఞానస్య జ్ఞానవాదినః ।

కిం కారణమనన్తానాముత్పన్నధ్వంసినాం ముహుః ॥ ౨౮॥

స్వభావస్య స్వభావోఽసౌ కిల కారణమిత్యపి ।

యదుచ్యతే స్వభావస్య సా పర్యాయోక్తికల్పతా ॥ ౨౯॥

తస్మాదకారణా భ్రాన్తిర్భావా భాన్తి చ కారణమ్ ।

అజ్ఞేజ్ఞే త్వఖిలం కార్యం కారణాద్భవతి స్థితమ్ ॥ ౩౦॥

యద్వత్స్వప్నపరిజ్ఞానాత్స్వప్నే ద్రవ్యాపహారిభిః ।

న దుఃఖాకరణం తద్వజ్జీవితం తత్త్వదర్శనాత్ ॥ ౩౧॥

సర్గాదావేవ నోత్పన్నం దృశ్యం చిద్గగనం త్విదమ్ ।

స్వరూపం స్వప్నవదృశ్యతీ నాన్యదత్రోపపద్యతే ॥ ౩౨॥

అన్యా న కాచిత్కలనా దృశ్యతే సోపపత్తికా ।

అస్మాన్స్వాయాదృతే కస్మాద్భ్రహ్మైవైషానుభూతిభూః ॥ ౩౩॥

ఊర్కార్యవర్తద్రవత్వాది శుద్ధే జలఘనే యథా ।

తథేదం సర్గపర్యాయం బ్రహ్మణి బ్రహ్మ భాసతే ॥ ౩౪॥

స్పన్దావర్తవివర్తాది నిర్మలే పవనే యథా ।

తథాయం బ్రహ్మపవనే సర్గస్పన్దోఽవభాసతే ॥ ౩౫॥

యథానస్తత్వసౌషిర్యశూన్యత్వాది మహాంబరే ।
 స సన్నాసన్నబోధాత్మ తథా సర్గః పరాపరః ॥ 3౬॥
 ఏషు నిద్రాదికేష్వేతే సూపలబ్ధా అపి స్ఫుటమ్ ।
 భావా అసన్మయా ఏవమేతేనన్యాయాత్మకా యతః ॥ 3౭॥
 సర్గప్రలయసంస్థానాన్యేవమాత్మని చిద్ధనే ।
 సౌమ్యే స్వప్నసుషుప్తాభా శుద్ధే నిద్రాఘనే యథా ॥ 3౮॥
 స్వప్నాత్స్వప్నాన్తరాణ్యాస్తే నిద్రాయాం మానవో యథా ।
 సర్గాత్సర్గాన్తరాణ్యాస్తే స్వసత్తాయామజస్తథా ॥ 3౯॥
 పృథ్వాదిరహితోఽప్యేష బ్రహ్మకాశో నిరామయః ।
 అతద్వాంస్తద్వదాభాతి యథా స్వప్నానుభూతిషు ॥ ౪౦॥
 స్థితా యథాస్యాం పశ్యంతాం శబ్దా ఘటపటాదయః ।
 జాతాజాతాః స్థితాః సర్గాస్తథానన్యే మహాచితి ॥ ౪౧॥
 పశ్యంతామేవ పశ్యంతీ యథా భాతి తద్దైవ చ ।
 యథా శబ్దాస్తథా సర్గాశ్చితైవ చితిచిన్మయః ॥ ౪౨॥
 కిం శాస్త్రకం తత్ర కథావిచారై-
 ర్నిర్వాసనం జీవితమేవ మోక్షః ।
 సర్గే త్వసత్సేవప్రకారణత్వా-
 త్వసత్సేవ నాస్త్యేవ న నామ కాచిత్ ॥ ౪౩॥
 ఏషా చ సిద్ధేహ హి వాసనేతి
 సా బోధసత్తైవ నిరన్తరైకా ।
 నానాత్వనానారహితైవ భాతి
 స్వప్నే చిదేవేహ పురాదిరూపా ॥ ౪౪॥
 ఇత్యార్థే శ్రీవాసిష్టమహారామాయణే వాల్మీకీయే
 మోక్షనిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు సత్యవర్ణనం
 నామ సప్తసప్తత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౭౭॥ -x-

॥ అథ షష్ఠః సర్గః ॥

॥ ఐన్ద్రవోపాఖ్యానమ్ ॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।

పదార్థా ద్వివిధాః సన్తి మూర్తామూర్తా జగత్త్రయే ।

యత్ర సప్రతిఘాః కేచిత్కేచిదప్రతిఘా అపి ॥ ౧॥

తానిహోప్రతిఘానాథుర్నాన్యోన్యం వేల్లయన్తి యే ।

తాంశ్చ సప్రతిఘానాహురన్యోన్యం వేల్లయన్తి యే ॥ ౨॥

ఇహ సప్రతిఘానం తు దృష్టమన్యోన్యవేల్లనమ్ ।

నతస్ప్రతిఘరూపాణాం కేషాఞ్చిదపి కిఞ్చన ॥ ౩॥

తత్ర సంవేదనం నామ యదిదం చన్ద్రమణ్ణలే ।

ఇతః పతత్యప్రతిఘం తత్సర్వేణానుభూయతే ॥ ౪॥

ఆర్ధప్రబుద్ధసంకల్పవికల్పద్వైతకల్పితమ్ ।

వదామ్యభ్యుపగమ్యేదం న తు బోధదశాస్థితమ్ ॥ ౫॥

కః ప్రాణమారుతః ఊభం జనయత్యాశయస్థితః ।

ప్రవేశనిర్గమభయం కథం వా వద మే ప్రభో ॥ ౬॥

కథమప్రతిఘం నామ వేదనం ప్రతిఘాత్మకమ్ ।

ఇమం దేహం చాలయతి భారం భారహరో యథా ॥ ౭॥

యది సప్రతిఘం వస్తు వేల్లత్యప్రతిఘాత్మకమ్ ।

కథం సంవిత్తిమాత్రేణ పుంసః శైలో న వల్లతి ॥ ౮॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।

వికాసమథ సజ్కోచమత్ర నాలీ హృది స్థితా ।

యదా యాతి తదా ప్రాణశ్చేష్ఠైరాయాతి యాతి చ ॥ ౯॥

బాహ్యోపస్కరభస్మాయాం యథాకాశాస్పదాత్మకః ।

వాయుర్యాత్యపి చాయాతి తథాత్ర స్పన్దనం హృది ॥ ౧౦॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।

బహిర్భస్మామయస్కారః సజ్కోచనవికాసనైః ।

యోజయత్యాన్తరం నాడిం కశ్చాలయతి చాలకః ॥ ౧౧॥

శతం కథం భవేదేకం కథమేకం శతం భవేత్ ।

కథం సచేతనా ఏతే కాష్ఠలోఘ్నాపలాదయః ॥ ౧౨॥

కస్మాన్న స్థావరం వస్తు ప్రస్పన్ద్యపి చమత్కృతమ్ ।

వస్తు జిజ్ఞమమేవేహ స్పన్దిమాత్రేవ కిం వద ॥ ౧౩॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।

అన్యఃసంవేదనం నామ చాలయత్సాన్తవేష్టనమ్ ।

బహిర్భస్రామయస్కార ఇవ లోకేఽనుచేష్టనమ్ ॥ ౧౪॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।

వాయువ్రాదిశరీరస్థం సర్వం సప్రతిఘం మునే ।

కథమప్రతిఘా సంవిచ్ఛాలయేదితి మే వద ॥ ౧౫॥

సంవిదప్రతిఘాకారా యది సప్రతిఘాత్మకమ్ ।

చాలయేదచలిప్యత్తదదూరమమ్భో యదిచ్ఛయా ॥ ౧౬॥

సప్రతిఘాప్రతిఘయోర్మిథో యది పదార్థయోః ।

వేల్లనం స్యాత్తదిచ్ఛైవ కర్తృకర్మేన్ద్రియైః క్వ కిమ్ ॥ ౧౭॥

సప్రతిఘాప్రతిఘయోః శేషో నాస్తి బహిర్యథా ।

తథైవాన్తరహం మన్యే శేషం కథయ మే మునే ॥ ౧౮॥

అన్యఃస్వయం యోగినా వా యథైతదనుభూయతే ।

అమూర్తస్యైవ మూర్తేన వేల్లనం తద్వదాశు మే ॥ ౧౯॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।

సర్వసన్దేహవృక్షాణాం మూలకాషమిదం వచః ।

సర్వైకతానుభూత్యర్థం శృణు శ్రవణభూషణమ్ ॥ ౨౦॥

నేహ కిञ్చిన్న నామాస్తి వస్తు సప్రతిఘం క్వచిత్ ।

సర్వదా సర్వమేవేదం శాన్తమప్రతిఘం తతమ్ ॥ ౨౧॥

శుద్ధం సంవిన్మయం సర్వం శాన్తమప్రతిఘాత్మకమ్ ।

పదార్థజ్ఞాతం పృథ్వాస్యది స్వప్నసజ్కల్పయోరివ ॥ ౨౨॥

ఆదావన్తే చ నాస్తీదం కారణాభావతోఽఖిలమ్ ।

భ్రాన్త్యాత్మా వర్తమానాపి భాతి చిత్స్వప్నగా యథా ॥ ౨౩॥

ద్యౌః క్షమా వాయురాకాశం పర్వతాః సరితో దిశః ।

మహతా కారణౌఘేన బోధమప్రతిఘం విదుః ॥ ౨౪॥

అన్యఃకరణభూతాది మృత్కాష్టదృషదాది వా ।

సర్వం శూన్యమశూన్యం చ చేతనం విద్ధి నేతరత్ ॥ ౨౫॥

తత్రైవమైన్ద్రవాఖ్యానం శృణు శ్రవణభూషణమ్ ।
 మయా చ పూర్వముక్తం తత్కించాన్యదభివర్ణ్యతే ॥ ౨౬ ॥
 తథాపి వర్తమానోక్తప్రశ్నబోధాయ తచ్చుణు ।
 యథేదం సర్వమద్ర్యాది చిదిత్యేవ తు భోతస్యతే ॥ ౨౭ ॥
 కస్మింశ్చిత్ప్రాక్తనేనైవ జగజ్జాలేఽభవద్ద్విజః ।
 తపోవేదక్రియాధారో బ్రహ్మన్నిన్దురితి స్మృతః ॥ ౨౮ ॥
 దశ తస్యాభవన్పుత్రా జగతో దిక్షటా ఇవ ।
 మహాశయా మహాత్మానో మహతామాస్పదాం సతామ్ ॥ ౨౯ ॥
 స తేషాం కాలవశతః పితాన్తర్ధిముపాయయా ।
 దశానాం భగవాన్పుత్ర ఏకాదశ ఇవ క్షయే ॥ ౩౦ ॥
 తస్యానుగమనం చక్రే భార్యా వైధవ్యభీతిభిః ।
 అనురక్తా దినస్యేవ సన్ధ్యా తారావిలోచనా ॥ ౩౧ ॥
 తయోస్తే తనయా దుఃఖకలితా విపినం గతాః ।
 కృతార్ధ్వదేహికాస్త్వక్వా వ్యవహారం సమాధయే ॥ ౩౨ ॥
 ధారణానాం సమస్తానాం కా స్యాదుత్తమసిద్ధిదా ।
 ధారణా యన్మయాః సన్తః స్యామః సర్వేశ్వరా వయమ్ ॥ ౩౩ ॥
 ఇతి తే తత్ర సఞ్ఞాన్వ్య బద్ధపద్మాసనా దశ ।
 ఇదం సఞ్ఞాన్వయామాసుర్నిర్విఘ్నే కన్తరోదరే ॥ ౩౪ ॥
 పద్మజాధిష్ఠితాశేషజగద్ధారణయా స్థితాః ।
 భవామ పద్మజోపేతం జగద్ద్రూపమవిఘ్నతః ॥ ౩౫ ॥
 ఇతి సఞ్ఞాన్వ్య సబ్రహ్మ జగద్ధారణయా చిరమ్ ।
 నిమీలితదృశస్తస్థస్తే చిత్తరచితా ఇవ ॥ ౩౬ ॥
 అథైతద్ధారణాబద్ధచిత్తాస్తే తావదచ్యుతాః ।
 ఆసన్మాసాన్దశాష్టా చ యావత్తే తత్ర దేహకాః ॥ ౩౭ ॥
 శుష్కాః కఙ్కాలతాం యాతాః క్రవ్యాదైశ్చర్విత్కాః ।
 నాశమభ్యాయయుస్తత్ర ఛాయాభాగా ఇఅవాతప్తైః ॥ ౩౮ ॥
 అహం బ్రహ్మ జగచ్ఛేదం సర్వోఽయం భువనాన్వితః ।

ఇతి సముశ్యతాం తేషాం దీర్ఘకాలోఽభ్యవర్తత ॥ ౩౯॥

తాని చిత్తాన్యదేహాని దశైకధ్యానతస్తతః ।

సమున్నాని జగన్వైవ దశ దేహాని వై పృథక్ ॥ ౪౦॥

ఇతి తేషాం చిదిచ్ఛాసాసమున్నా సకలం జగత్ ।

అత్యన్తస్వచ్ఛరూపైవ స్థితా చాకారవర్జితా ॥ ౪౧॥

సంవిన్మయత్వాజ్జగతాం తేషాం భూమ్యచలాది తత్ ।

సర్వం చిదాత్మకం విద్ధి నో చేదన్యత్కిముచ్యతామ్ ॥ ౪౨॥

కిలయత్త్రిజగజ్జాలం తేషాం కిమాత్మతత్తథా ।

సంవిదాకాశజూన్యత్వమాత్రమేవేతరన్న తత్ ॥ ౪౩॥

విద్యతే న యథా కిఞ్చిత్తరఙ్ఘ్రః సలిలాదృతే ।

సంవిత్తత్వాదృతే తద్వద్విద్యతే చలనాదికమ్ ॥ ౪౪॥

ఐన్ద్రవాని యథైతాని చిన్మయాని జగన్ని ఖే ।

తథా చిన్మయమేతేషు కాష్ఠోష్ఠోపలాద్యపి ॥ ౪౫॥

యథైవైన్ద్రవసంజ్కల్పైస్తే జగత్త్వముపాగతాః ।

తథైవాబ్జజసంజ్కల్పో జగత్త్వమయమాగతః ॥ ౪౬॥

తస్మాదిహేమే గిరయో వసుధాపాదపా ఘనాః ।

మహాభూతాని సర్వం చ చిన్మాత్రమయమాతతమ్ ॥ ౪౭॥

చిద్వృక్షాశ్చిన్మహీ చిద్ద్యౌశ్చిదాకాశం చిదద్రయః ।

నాచిత్కృచిత్సంభవతి తేష్వైన్ద్రవజగత్ప్సివ ॥ ౪౮॥

చిన్మాత్రఖకులాలేన స్వదేహచలచక్రకే ।

స్వశరీరమృదా సర్గః కుతోఽయం క్రియతేఽనిశమ్ ॥ ౪౯॥

సంజ్కల్పనిర్మితే సర్గే దృషదశ్చేన్నచేతనాః ।

తదత్ర లోష్టకైలాది కిమేతదితి కథ్యతామ్ ॥ ౫౦॥

కలనస్మృతిసంస్కారా దధత్యర్థం చ నోదరే ।

ప్రాజ్ఞృష్టం కల్పనాదీనామన్యైవార్థకలావతామ్ ॥ ౫౧॥

తద్ధామసంవిదో నామ్ని మణిరాశౌ మణిర్యథా ।

సర్వాత్మని తథా చిత్తే కశ్చిదర్థ ఉదేత్యలమ్ ॥ ౫౨॥

అకార్యకరణస్యార్థో న భిన్నో బ్రహ్మణః క్వచిత్ |
 స్వభావ ఇతి తేనేదం సర్వం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః || ౫౩||
 యథాప్రవృత్తం చిద్వారి వహత్యావర్తతేవ నా |
 స్వయత్సేనాతితీవ్రేణ పరాత్మీయాత్మనా వినా || ౫౪||
 పద్మలీలా జగదివ ప్రకచన్తి జగన్తి యత్ |
 చిన్మాత్రాద్బ్రహ్మణః స్వస్మాదన్యాని న మనాగపి || ౫౫||
 అజాత్మానిరుద్ధం చ సన్మాత్రం బ్రహ్మ ఖాత్మకమ్ |
 శాన్తం సదసతోర్మధ్యం చిద్భామాత్రమిదం జగత్ || ౫౬||
 యత్సంవిన్మయమద్ర్యాదిసంజ్కల్పం జగతి స్థితమ్ |
 తదసంవిన్మయమితి వక్తాఽఙ్ఞో జ్ఞైర్విహస్యతే || ౫౭||
 జగన్త్యాత్మేవ సంజ్కల్పమయాన్యేతాని వేత్తి ఖే |
 ఖాత్మకాని తథేదం చ బ్రహ్మ సంజ్కల్పజం జగత్ || ౫౮||
 యావద్యావదియం దృష్టిః శీఘ్రం శీఘ్రం విలోక్యతే |
 తావత్తావదిదం దుఃఖం శీఘ్రం శీఘ్రం విలీయతే || ౫౯||
 యావద్యావదియం దృష్టిః ప్రేక్ష్యతే న చిరాచ్ఛితా |
 తావత్తావదిదం దుఃఖం భవేత్ప్రతిఘనం ఘనమ్ || ౬౦||
 దీర్ఘదుష్కృతమూఢానామిమాం దృష్టిమపశ్యతామ్ |
 సంసృతిర్వజ్రసారేయం న కదాచిత్ప్రశామ్యతి || ౬౧||
 నేహాకృతిర్న చ భవాభవజన్మనాశాః
 సత్తా న చైవ న చ నామ తథాస్త్యసత్తా |
 శాన్తం పరం కచతి కేవలమాత్మనీత్యం
 బ్రహ్మోథవా కచనమప్యలమత్ర నాస్తి || ౬౨||
 ఆద్యన్తవర్జితమలభ్యలతాగ్రమూల-
 నిర్మాణమూలపరివేశమశేషమచ్ఛమ్ |
 అన్తస్థనిర్గగనసర్గకపుత్రకౌఘం
 నిత్యం స్థితం నను ఘనం గతజన్మనాశమ్ || ౬౩||
 సన్మాత్రమన్తరహితాఖిలహస్తజాతం
 పర్యన్తహీనగణనాజ్ఞమముక్తరూపమ్ |

ఆత్మామృరాత్మకమహం త్విదమేవ సర్వం

సుస్తమ్భరూపమజమౌనమలం వికల్పైః ॥ ౬౪ ॥

ఇత్యార్షే శ్రీవాసిష్టమహారామాయణే వాల్మీకీయే

మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు ఐనవో

నామాష్టసప్తత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౭౮ ॥ -౬-

॥ అథ సప్తమః సర్గః ॥

॥ బ్రహ్మమయత్వప్రతిపాదనమ్ ॥

వసిష్ఠ ఉవాచ ।

ఏవం చిన్మాత్రమేవైకం శుద్ధం సత్త్వం జగత్త్రయమ్ ।

సంభవన్తీహ భూతాని నాజ్జబుద్ధాని కానిచిత్ ॥ ౧ ॥

తస్మాత్కుతః శరీరాది వస్తు సప్రతిఘం కుతః ।

యదిదం దృశ్యతే కింఛత్తదప్రతిఘమాతతమ్ ॥ ౨ ॥

స్థితం చిదోఽయమ చిదోఽయిన్ని శాన్తే శాన్తం సమం స్థితమ్ ।

స్థితమాకాశమాకాశే జ్ఞప్తిరప్తౌ విజృంభతే ॥ ౩ ॥

సర్వం సంవిన్మయం శాన్తం సత్స్వప్నం ఇవ జాగ్రతి ।

స్థితమప్రతిఘాకారం క్వాసౌ సప్రతిఘం స్థితిః ॥ ౪ ॥

క్వ దేహ అవయవాః క్వాస్త్రవేష్టనీ క్వాస్థిపఞ్జరమ్ ।

వ్యోమేవాప్రతిఘం విద్ధి దేహం సప్రతిఘోషమమ్ ॥ ౫ ॥

సంవిత్కరో శిరః సంవిత్సంవిదిన్ద్రియవృన్దకమ్ ।

శాన్తమప్రతిఘం సర్వం న సప్రతిఘమస్తి హి ॥ ౬ ॥

బ్రహ్మవ్యోమ్నః స్వప్నరూపస్వభావత్వాజ్జగత్స్థితేః ।

ఇదం సర్వం సంభవతి సహేతుకమహేతుకమ్ ॥ ౭ ॥

న కారణం వినా కార్యం భవతీత్యుపపద్యతే ।

యద్యథా యేన నిర్ణీతం తత్తథా తేన లక్ష్యతే ॥ ౮ ॥

కారణేన వినా కార్యం సద్యదిత్యుపపద్యతే ।

యథా భావితమేవార్థం సంవిదాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ ౯ ॥

యథా సంభవతి స్వప్నే సర్వం సర్వత్ర సర్వథా ।

చిన్మయత్వాత్తథా జాగ్రత్స్వస్తి సర్వాత్మరూపతా ॥ ౧౦॥

సర్వాత్మని బ్రహ్మపదే నానానాత్మని స్థితా ।

అస్త్యకారణకార్యాణాం సత్తా కారణజూపి చ ॥ ౧౧॥

ఏకః సహస్రం భవతి యథా హ్యేతే కీలైన్దవః ।

ప్రయూతా భూతలక్షత్వం సజ్కుల్పజగతాం గణైః ॥ ౧౨॥

సహస్రమేకం భవతి సంవిదాం చ తథా హి యత్ ।

సాయుజ్యే చక్రపాణ్యాదేః సర్వైరేకం భవేద్వపుః ॥ ౧౩॥

ఏక ఏక భవత్యభిః స్రవన్సీనాం శతైరపి ।

ఏక ఏక భవేత్కాల ఋతుసంవత్సరోత్కరైః ॥ ౧౪॥

సంవిదాకాశ ఏవాయం దేహః స్వప్న ఇవోదితః ।

స్వప్నాద్వివన్నిరాకారః స్వానుభూతిస్సుఖోఽపి చ ॥ ౧౫॥

సంవిత్తిరేవానుభవత్సైవాననుభవాత్మికా ।

ద్రష్టృదృశ్యదృశా భాతి చిదోవ్యమైకమతో జగత్ ॥ ౧౬॥

వేదనావేదనాత్మైకం నిద్రాస్వప్నసుషుప్తవత్ ।

వాతస్పన్దావివాభిన్నౌ చిదోవ్యమైకమతో జగత్ ॥ ౧౭॥

ద్రష్టా దృశ్యం దర్శనం చ చిద్భాన పరమార్థఖమ్ ।

శూన్యస్వప్న ఇవాభాతి చిదోవ్యమైకమతో జగత్ ॥ ౧౮॥

జగత్త్వమసదేవేశే భ్రాన్త్యా ప్రథమసర్గతః ।

స్వప్నే భయమివాశేషం పరిజ్ఞాత ప్రశామ్యతి ॥ ౧౯॥

ఏకస్యాః సంవిదః స్వప్నే యథా భానమనేకథా ।

నానాపదార్థరూపేణ సర్గాదౌ గగనే తథా ॥ ౨౦॥

బహుదీపే గృహే చ్ఛాయా బహోవ్య భాన్త్యేకవద్యథా ।

సర్వశక్తేన్ద్రైవైకా భాతి శక్తిరనేకథా ॥ ౨౧॥

యత్సీకరస్ఫురణమమ్బునిధౌ శివాఖ్య

వ్యోమ్నీష వృక్షనికరస్ఫురణం స సర్గః ।

వ్యోమ్నీష వృక్షనికరో వ్యతిరిక్తరూపో

బ్రహ్మమ్బుధౌ న తు మనాగపి సర్గబిన్దః ॥ ౨౨॥

ఇత్యార్షే శ్రీవాసిష్టమహారామాయణే వాల్మీకీయే

మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్థే బ్రహ్మగీతాసు
 బ్రహ్మమయత్వప్రతిపాదనం నామైకోనాశీత్యధికశతతమః
 సర్గః ॥ ౧౭౯ ॥ -౭-

॥ అథ అష్టమోఽధ్యాయః ॥

॥ తాపసోపాఖ్యానమ్ ॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।
 ఇమం మే సంశయం చిన్ధి భగవన్నాస్కరం తమః ।
 భువనస్యేవ భావానాం సమ్యగ్రూపానుభూతయే ॥ ౧ ॥
 కదాచిదహమేకాగ్రో విద్యాగేహే విపశ్చితామ్ ।
 సంసది స్థితవాన్యావత్తాపసః కశ్చిదాగతః ॥ ౨ ॥
 విద్వాన్ ద్విజవరః శ్రీమాన్విదేహజనమణ్డలాత్ ।
 మహాతపాః కాన్తియుతో దుర్వాసా ఇవ దుఃసహః ॥ ౩ ॥
 స ప్రవిశ్యాభివాద్యాశు సభామాభాస్వరద్యుతిమ్ ।
 ఉపవిశ్యాసనే తిష్ఠన్నస్మాభిరభివాదితః ॥ ౪ ॥
 వేదాన్తసాంఖ్యసిద్ధాన్తవాదాన్సంహృత్య సత్తమమ్ ।
 సుఖోపవిష్టం విశ్రాన్తం తమహం పృష్టవానిదమ్ ॥ ౫ ॥
 దీర్ఘాధ్వనా పరిశ్రాన్తః సయత్న ఇవ లక్ష్యనే ।
 వదాద్య వదతాం శ్రేష్ఠ కుత ఆగమనం కృతమ్ ॥ ౬ ॥
 బ్రాహ్మణ ఉవాచ ।
 ఏవమేతన్మహాభాగ సుమహాయత్నవానహమ్ ।
 యదర్థమాగతోఽస్మీహ తస్యాకర్ణయ నిర్ణయమ్ ॥ ౭ ॥
 వైదేహో నామ దేశోఽస్తి సర్వసౌభాగ్యసంయుతః ।
 స్వర్గస్యాస్వరసంస్థస్య ప్రతిబిమ్బమివావనౌ ॥ ౮ ॥
 తత్రాహం బ్రాహ్మణో జాతః ప్రాప్తవిద్యశ్చ సంస్థితః ।
 కున్దావదాదన్తత్వాత్కున్దన్త ఇతి శ్రుతః ॥ ౯ ॥
 అథాహం జాతవైరాగ్యః ప్రవిహర్తుం ప్రవృత్తవాన్ ।
 దేవద్విజముసీన్ద్రాణాం సంభ్రమాచ్ఛమశాన్తయే ॥ ౧౦ ॥

శ్రీపర్వతమఖణ్డేఽహం కదాచిత్ప్రాప్తవానహమ్ ।
 తత్రావసం చిరం కాలం మృదు దీర్ఘం తపశ్చరన్ ॥ ౧౧॥
 తత్రాస్త్వరణ్యం విదితం ముక్తం తృణవనాదిభిః ।
 త్యక్తతేజస్తమోభ్రాదిభూమావివ నభస్తలమ్ ॥ ౧౨॥
 తత్రాస్తి మధ్యే విటపి లఘుః పేలవపల్లవః ।
 స్థిత ఏషోఽమృరే శూన్యే మన్దరశ్మిరివాంశుమాన్ ॥ ౧౩॥
 లమ్బితే తస్య శాఖాయాం పురుషః పావనాకృతిః ।
 భానుర్భానావివ రశ్మిగృహీతో గ్రథితాకృతిః ॥ ౧౪॥
 మౌఞ్జదామని బద్ధోర్ద్వపాదో నిత్యమవాక్షిరాః ।
 అష్ఠీలత్వం దధదీవ మహాష్ఠీలస్య శాల్యలేః ॥ ౧౫॥
 దృష్టః ప్రాప్తేన తం దేశం స కదాచిన్మయా పుమాన్ ।
 విచారితో నికటతో వక్షఃస్థాఞ్జలిసమ్పూటః ॥ ౧౬॥
 యావజ్జీవత్యసౌ విప్రో నిఃశ్వసిత్యహతాకృతిః ।
 శీతవాతాతపస్పర్శాన్సర్వాన్వేత్తి చ కాలజాన్ ॥ ౧౭॥
 అనన్తరమసావేకో నోపచర్యమయా బహూన్ ।
 దీవసాతపఖేదేన విశ్రమ్భే పాతితః శనైః ॥ ౧౮॥
 పృష్టశ్చ కోఽసి భగవన్కిమర్థం దారుణం తపః ।
 కరోషీదం విశాలాక్ష లక్ష్మ్యలక్ష్మ్యోత్మజీవితః ॥ ౧౯॥
 అథ తేనోక్తమర్థస్తే క ఇవానేన తాపస ।
 ఆర్థే నాతివిచిత్రా హి భవన్తీచ్ఛాః శరీరిణామ్ ॥ ౨౦॥
 ఇత్యుక్తవాన్ప్రయత్నేన సోఽనుబన్ధేన వై మయా ।
 యదా పృష్టస్తదా తేన మమోక్తమిదముత్తరమ్ ॥ ౨౧॥
 మథురాయామహం జాతో వృద్ధిం యాతః పితుర్గృహే ।
 బాల్యయావనయోర్మధ్యే స్థితః పదపదార్థవిత్ ॥ ౨౨॥
 సమగ్రసుఖసంభారకోశో భవతి భూమిపః ।
 ఇత్యహం శ్రుతవాంస్తత్ర భోగార్థీ నవయావనః ॥ ౨౩॥

అథ సప్తమహాద్వీపవిస్తీర్ణాయా భువః పతిః ।
 స్యామిత్యహముదారాత్మా పరిబిమ్భితవాంశ్చిరమ్ ॥ ౨౪॥
 ఇత్యధేన సమాగత్య దేశమిత్థమహం స్థితః ।
 ఆశ్ర ద్వాదశవర్షాణి సమతీతాని మానద ॥ ౨౫॥
 తదకారణమిత్రత్వం గచ్ఛేష్టం దేశమాశుగః ।
 అహం చాభిమతప్రాప్తేరిత్థమేవ దృఢస్థితిః ॥ ౨౬॥
 ఇతి తేనేహముక్తః సంస్తమిచ్ఛం ప్రోక్తవాఞ్చుణు ।
 ఆశ్చర్యశ్రవణే చేతః ఖేదమేతి న ధీమతః ॥ ౨౭॥
 సాధో యావత్తయా ప్రాప్తో న నామాభిమతో వరః ।
 త్వద్రజ్ఞాపరిచర్యార్థమిహ తావదహం స్థితః ॥ ౨౮॥
 మయేత్సుక్తే స పాషాణ మౌనవానభమచ్ఛమీ ।
 నిమీలితేక్షణః క్షీణరూపస్త్యకలనో బహిః ॥ ౨౯॥
 తథాహం పురతస్తస్య కాష్టమౌనవతోఽవసమ్ ।
 షణ్మాసాన్విగతోద్వేగం వేగాన్కాలకృతాన్సహన్ ॥ ౩౦॥
 అర్కబిమ్బాద్వినిష్క్రమ్య తత్ప్రదేశాన్తరే స్థితమ్ ।
 ఏకదా దృష్టవానస్మి పురుషం భానుభాస్వరమ్ ॥ ౩౧॥
 స తేన పూజ్యతే యావన్మనసా కర్మణా మయా ।
 ఉవాచ తావద్వచనమమృతస్యన్దనన్దరమ్ ॥ ౩౨॥
 శాఖాప్రలమ్బనపర హే బ్రహ్మస్థీర్లతాపస ।
 తపః సంహర సంహారీ గృహాణాభిమతం వరమ్ ॥ ౩౩॥
 సప్తాభిద్వీపవలయాం పాలయిష్యసి మేదిసిమ్ ।
 సప్తవర్షసహస్రాణి దేహేనానేన ధర్మతః ॥ ౩౪॥
 ఏవం సమీహితం దత్వా స ద్వితీయో దివాకరః ।
 గన్తుమస్తమథార్కాభిమవిశతోఽప్రోదితో యతః ॥ ౩౫॥
 తస్మిన్యాతే మయా ప్రోక్తం తస్య శాఖాతపస్వినః ।
 శ్రుతదృష్టానుభూతాగ్ర్యవరదస్య వివేకినః ॥ ౩౬॥
 సమృప్తాభిమతం బ్రహ్మాంస్తరుశాఖావలమ్బనమ్ ।
 తపస్త్యక్త్యా యథా ప్రాప్తం వ్యవహారం సమాచర ॥ ౩౭॥

ఏవమగ్నేకృతవతః పాదౌ తస్య మయా తతః ।

ముక్తౌ విటపినస్తస్మాదాలానాత్కాలభావివ ॥ ౩౮॥

స్వాతః పవిత్రహస్తోఽసౌ చక్రే జప్తాఘమర్షణమ్ ।

ఫలేన పుణ్యలభేన విటపాద్యృతపారణమ్ ॥ ౩౯॥

తత్పుణ్యవశతః ప్రాప్తైః స్వాదుభిస్తైస్తరోః ఫలైః ।

సమాశ్యస్తావసజ్జుభావావాం తత్ర దినత్రయమ్ ॥ ౪౦॥

సప్తదీపసముద్రముద్రితదిశం భోక్తుం సమగ్రాం మహీం

విప్రః పాదపలమిభుతేన వపుషా తప్తోవర్షపాదస్తపః ।

సమ్రూప్యాభిమతం వరం దినకృతో విశ్వస్య చాహ్నం త్రయం

సార్ధం మత్సుహృదా స్వమేవ సదనం గన్తుం ప్రవృత్తోఽభవత్ ॥ ౪౧॥

ఇత్యార్షే శ్రీవాసిష్ఠమహారామాయణే వాల్మీకీయే

మోక్షనిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు తాప్సోపాఖ్యానం

నామాశీత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౮౦॥ -౮-

॥ అథ నవమోఽధ్యాయః ॥

॥ గౌర్యాశ్రమవర్ణనమ్ ॥

కున్దదన్త ఉవాచ ।

ఆవాసమన్తరే గన్తుం ప్రవృత్తౌ ముదితాకృతీ ।

మథురానగరీం చన్ద్రసూర్యావిన్ద్రపురీమివ ॥ ౧॥

ప్రాప్య రోధాభిధం గ్రామం విశ్రమ్యాప్రవణాచలే ।

ఉషితౌ ద్వే దినే తస్మిన్నానీసే నగరే సుఖమ్ ॥ ౨॥

అధ్వానన్ధితచిత్రాభ్యామావాభ్యామతివాహితః ।

ద్వితీయేఽహని శీతాముప్పిన్ద్రచ్చాయావనద్రుమాః ॥ ౩॥

నదీతీరలతోన్ముక్తపుష్పప్రకరపాణ్డూరాః ।

తరత్తరక్కురూఙ్కారగాయనానన్ధితాధ్వగాః ॥ ౪॥

స్నిగ్ధద్రుమవనచ్చాయరణన్మృగవిహఙ్గమాః ।

స్థూలశాద్వలశాఖాగ్రప్రోతావశ్యాయమౌక్తికాః ॥ ౫ ॥

జగ్గలార్దిపురగ్రామశ్వభ్రాభూపస్థలావసీః ।
 సముల్లభ్య దినే తస్మిన్సరితోస్సృతః సరాంసి చ ॥ ౬॥
 నీతవన్తౌ నిశామావాం కదలీకాననే ఘనే ।
 తుషారశిశిరే శ్రాన్తౌ కదలీదలతల్పకే ॥ ౭॥
 ప్రాప్తావావాం తృతీయేఽహ్ని షణ్ణషణ్ణకమణ్ణితమ్ ।
 జగ్గలం జనవిచ్ఛేదవిభక్తం ఖమివాకృతమ్ ॥ ౮॥
 తత్ర స ప్రకృతం మార్గం పరిత్యజ్య వనాన్తరమ్ ।
 ప్రవిశన్సమువాచేదమకార్యకరణం వచః ॥ ౯॥
 గచ్ఛావోఽత్రాశ్రమే గౌర్యా మునిమణ్ణలమణ్ణితే ।
 భ్రాతరో మే స్థితాః సప్త వనేష్యేవమివార్థినః ॥ ౧౦॥
 భ్రాతరోష్టా వయమిమే జాతానేకతయా తయా ।
 ఏకసంవిన్మయా జాతా ఏకసంకల్పనిశ్చయాః ॥ ౧౧॥
 తేన తేఽప్యత్ర తపనే స్వనిశ్చయసమాశ్రయాః ।
 స్థితా ఆగత్య వివిధైస్తపోభిః క్షపితైనసః ॥ ౧౨॥
 తైః సార్థం భ్రాతృభిః పూర్వమాగత్యాహమిహావసమ్ ।
 షణ్ణాసానాశ్రమే గౌర్యాన్తేన దృష్టో మయైష సః ॥ ౧౩॥
 పుష్పఖణ్ణ తరుచ్ఛాయా సుప్తముగ్ధమృగార్భకః ।
 పరోటజాగ్రవిశ్రాన్తశుకోద్ధ్రాహితశాస్త్రదృక్ ॥ ౧౪॥
 తద్బ్రహ్మలోకసంకాశమేహి మున్యాశ్రమం శ్రియే ।
 గచ్ఛావోఽచ్ఛతరం తత్ర చేతః పుణ్యైర్భవిష్యతి ॥ ౧౫॥
 విదుషామపి ధీరాణామపి తత్త్వవిదామపి ।
 త్వరతే హి మనః పుంసామలంబుద్ధివిలోకనే ॥ ౧౬॥
 తేనేతు్యక్తే చ తావావాం ప్రాప్తౌ మున్యాశ్రమం చ తమ్ ।
 యావత్తత్ర మహారణ్యే పశ్యావశ్చాన్తరూపిణమ్ ॥ ౧౭॥
 న వృక్షం నోటజం కింఞ్చన్న గుల్మం న చ మానవమ్ ।
 న మునిం నారభృకం నాన్యన్న వేదిం న చ వా ద్విజమ్ ॥ ౧౮॥
 కేవలం శూన్యమేవాతి తదరణ్యమనన్తకమ్ ।

తాపోపతప్తమభితో భూమా స్థితమివామ్బరమ్ ॥ ౧౯ ॥
 హా కష్టం కిమిదం జాతమితి తస్మిన్వదత్యథ ।
 ఆవాభ్యాం సుచిరం భ్రాన్తాస్వ దృష్ట ఏకత్ర వృక్షకః ॥ ౨౦ ॥
 స్నిగ్ధచ్ఛవిర్ఘనచ్ఛాయః శీతలోఽమ్బుధరోపమః ।
 తలే తస్య సమాధానే సంస్థితో వృద్ధతాపసః ॥ ౨౧ ॥
 ఆవామగ్రే మునేస్తస్య చ్ఛాయాయాం శాద్వలస్థలే ।
 ఉపవిష్టౌ చిరం యావన్నాసౌ ధ్యానాన్నివర్తతే ॥ ౨౨ ॥
 తతశ్చిరేణ కాలేన మయోద్వేగేన చాపలాత్ ।
 ఉక్తం మునే ప్రబుధ్యస్వ ధ్యానాదిత్యుచ్ఛక్తైర్వచః ॥ ౨౩ ॥
 శబ్దేనోఽచ్చైర్మదీయేన సమ్ప్రబుద్ధోఽభవన్మునిః ।
 సింహోఽమ్బుదరవేణేవ జృమ్భాం కృత్వాభ్యువాచ చ ॥ ౨౪ ॥
 కౌ భవన్తావిమౌ సాధూ క్వాసౌ గౌర్యాశ్రమో గతః ।
 కేన వాహమిహాసీతః కాలోఽయం కశ్చ వర్తతే ॥ ౨౫ ॥
 తేనేత్యుక్తే మయాప్యుక్తం భగవన్విద్ధి ఈదృశమ్ ।
 న కిఞ్చిదావాం బుద్ధోఽపి కస్మాజ్జానాసి న స్వయమ్ ॥ ౨౬ ॥
 ఇతి శ్రుత్వా స భగవాన్సునర్ధానమయోఽభవత్ ।
 దదర్శోదస్తమఖిలమస్మాకం స్వాత్మనస్తథా ॥ ౨౭ ॥
 ముహూర్తమాత్రేణోవాచ ప్రబుధ్య ధ్యానతో మునిః ।
 శ్రూయతామిదమాశ్చర్యమార్యో హి కార్యవేదినో ॥ ౨౮ ॥
 యమిమం పశ్యథః సాధూ కదమ్బతరుపుత్రకమ్ ।
 మదాస్పదమరణ్యాన్యాధమ్మిల్లమివ పుష్పితమ్ ॥ ౨౯ ॥
 కేనాపి కారణేనాస్మిన్సతీ వాగీశ్వరీ సతీ ।
 అవసద్దశవర్షాణి సమస్తర్తునిషేవితా ॥ ౩౦ ॥
 తదా తేనేహవిస్తీర్ణమభవద్దనకాననమ్ ।
 గౌరివనమితి ఖ్యాతం భూషితం కుసుమర్తుభిః ॥ ౩౧ ॥
 భృగ్గోజ్జనాజనమనోహరహారిగీత-
 లీలావిలోలకలకణ్ణవిహజ్గమజ్గ ।

పుష్పామ్బువాహశతచన్ద్రనభోవితానం

రాజీవరేణుకణకీర్ణదిగన్తరాలమ్ || 3౨||

మన్దారకున్దమకరన్దసుగన్ధితాశం

సంసూచ్ఛ్వసత్కుసుమరాశిశతాఙ్కనిష్ఠమ్ |

సన్తానకస్తబకహాసవికాసకాన్త-

మామోదిమారుతసమస్తలతాఙ్కనౌఘమ్ || 33||

పుష్కాకరస్య నగరం నవగీతభృంజం

భృంజాఙ్కనాకుసుమఖణ్డకమణ్డపాఢ్యమ్ |

చన్ద్రాంశుజాలపరికోమలపుష్పదోలా-

దోలాయమానసురసిద్ధవధూసమూహమ్ || 3౪||

హారీతహాంసశుకకోకిలకోకకాక-

చక్రాహ్వాభాసకలవిఙ్కకులకులాఙ్గమ్ |

మేరుణ్డకుక్కుటకపిఙ్జలహేమచూడ-

రాధామయూరబకకల్పితకేళిరమ్యమ్ || 3౫||

గన్ధర్వయక్షసురసిద్ధకిరీటపుష్ట-

పాదాబ్జకర్ణికకదమ్బసరస్వతీకమ్ |

వాతాయనం కనకకోమలచమ్పకౌఘ-

తారామ్బరామ్బుధరపూరగృహీతగన్ధమ్ || 3౬||

మన్దానిలస్థలితపల్లవబాలవల్లీ-

విన్యాసగుప్తదీవసాధిపరశ్మిశితమ్ |

పీతం కదమ్బకరపీరకనాలికేర-

తాలీతమాలకులపుష్పపరాగపూరైః || 3౭||

కహ్వరకీర్ణకుముదోత్పలపద్మఖణ్డ-

వల్గచ్ఛకోరబకకోకకదమ్బహాంసమ్ |

తాలీసగుగ్గులకచన్దనపారిభద్ర-

భద్రద్రుమోదవిహారివిచిత్రశక్తి || 3౮||

తస్మిన్వనే చిరమువాస హరార్ధదేహో

కేనాపి కారణవశేన చిరాయ గౌరీ |

భూత్వా ప్రసన్నశశిబిమ్బముఖీ కదమ్బ-

వాగీశ్వరీ శశికలేవ శివస్య మూర్ధ్ని || ౩౯ ||

ఇత్యాదే శ్రీవాసిష్టమహారామాయణే వాల్మీకీయే
మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు తాపసోపాఖ్యానే
గౌర్యాశ్రమవర్ణనం నామైకాశీత్యధికశతతమః
సర్గః || ౧౮౧ || -౯-

|| అథ దశమోఽధ్యాయః ||

|| సప్తదీపేశ్వర ||

వృద్ధతాపస ఉవాచ |

తస్మిన్నేవ కదమేభౌఽస్మిన్స్వర్షాణి నేవచ్ఛయా దశ |

స్థిత్యా గౌరీ జగామాథ హరవామార్ధమన్దిరమ్ || ౧ ||

తత్సర్వార్ణామృతసిక్తోఽయం కదమృతరుపుత్రకః |

ఉత్సర్జ ఇవ చాసీనో న యాత్యేవ పురాణతామ్ || ౨ ||

తతో గౌర్యా ప్రయాతాయాం తద్వనం తాదృశం మహత్ |

సామాన్యవనతాం యాతం జనవృన్దోపజీవితమ్ || ౩ ||

మాలవో నామ దేశోఽస్తి తత్రాహం పృథీవీపతిః |

కదాచిత్త్యక్తరాజ్య శ్రీర్మునీనామాశ్రమాస్ఫుమన్ || ౪ ||

ఇమం దేశమనుప్రాప్త ఇహ చాశ్రమవాసిభిః |

పూజితోఽస్య కదమృతస్య ధ్యాననిష్ఠస్తలే స్థితః || ౫ ||

కేనచిత్త్యథ కాలేన భ్రాతృభిః సప్తభిః సహ |

భవానభ్యాగతః పూర్వం తపోర్థమిమమాశ్రమమ్ || ౬ ||

తపస్వినోఽష్టావిహ తే తథా నామ తదావసన్ |

యథా తపస్వినోఽన్యే తే తేషాం మాన్యాస్తపస్వినః || ౭ ||

కాలేనాన్తరమసావేకః శ్రీపర్వతం గతః |

స్వామినం కార్తికేయం చ ద్వితీయస్తపసే గతః || ౮ ||

వారాణసీం తృతీయస్తు చతుర్థోఽగార్థిమాచలమ్ |

ఇషావ తే పరే ధీరాశ్చత్వారోఽన్యే పరం తపన్ || ౯ ||

సర్వేషామేవ చైతేషాం ప్రత్యేకం త్వేతదీప్సితమ్ |

యథా సమస్తదీపాయా భువోఽస్యాః స్యాం మహీపతిః ॥ ౧౦॥

అథ సమ్పాదితం తేషాం సర్వేషామేతదీప్సితమ్ ।

తపస్తుష్టాభిరిష్టభిర్దేవతాభిర్షురైః ॥ ౧౧॥

తపతస్తే తతో యాతా భ్రాతరః సదనం నిజమ్ ।

భూమౌ ధర్మయుగం భుక్త్వా వేధా బ్రహ్మపురీమివ ॥ ౧౨॥

తద్భవద్భ్రాతృభిర్భవ్య వరదానవిధౌ తదా ।

ఇదం వరోద్యతా యత్నాత్పూర్ణితాః స్వేష్టదేవతాః ॥ ౧౩॥

దేవ్యస్మాకమిమే సర్వే సప్తదీపేశ్వరో స్థితౌ ।

సత్యాః ప్రకృతయః సస్తు సర్వ ఆశ్రమవాసినః ॥ ౧౪॥

తమిష్టదేవతాసార్థమురరీకృత్య సాదరమ్ ।

తేషామస్త్యేవమిత్యక్త్వా జగామాన్తర్ధిమీశ్వరీ ॥ ౧౫॥

తే తతః సదనం యాతాస్తేషామాశ్రమవాసినః ।

సర్వ ఏవ గతాః పశ్చాదేక ఏవాస్మి నో గతః ॥ ౧౬॥

అహం కేవలమేకాన్తే ధ్యానైకగతమానసః ।

వాగీశ్వరీకదమ్బస్య తలే తిష్ఠామి శైలవత్ ॥ ౧౭॥

అథ కాలే వహత్యస్మిన్నుతుసంవత్సరాత్మని ।

ఇఅదం సర్వం వనం చిన్నం జనైః పర్యన్తవాసిభిః ॥ ౧౮॥

ఇదం కదమ్బమమ్లూనం జనతాః పూజయన్త్యలమ్ ।

వాగీశ్వరీగృహమితి మాం వైవైకసమాధిగమ్ ॥ ౧౯॥

అధైనం దేశమాయాతౌ భవన్తౌ దీర్ఘతాపసౌ ।

ఏతత్త్వత్కృతం సర్వం ధ్యానదృష్టం మయాఖిలమ్ ॥ ౨౦॥

తస్మాదుత్థాయ హే సాధూ గచ్ఛతం గృహమాగతౌ ।

తత్ర తే భ్రాతరః సర్వే సఙ్గతా దారబన్ధుభిః ॥ ౨౧॥

అష్టానాం భవతాం భవ్యం సదనే స్వే భవిష్యతి ।

మహాత్మనాం బ్రహ్మలోకే వసూనామివ సఙ్గమః ॥ ౨౨॥

ఇత్యుక్తే తేన స మయా పృష్టః పరమతాపసః ।

సన్దేహోదిదమాశ్చర్యమార్యాన్తద్వర్ణయామ్యహమ్ ॥ ౨౩॥

ఏకైవ సప్తద్వీపాస్తి భగవన్నూరియం కిల ।

తుల్యకాలం భవన్త్యష్టౌ సప్తద్వీపేశ్వరాః కథమ్ ॥ ౨౪॥

కదమ్బుతాపస ఉవాచ ।

అసమజ్ఞాసమేతావదేవ నో యావదుచ్యతే ।

ఇదమన్యదనంబద్ధతరం సంశ్రూయతాం మమ ॥ ౨౫॥

ఏతేఽష్టౌ బ్రాతరస్తత్ర తాపసా దేహసంజయే ।

సప్తద్వీపేశ్వరాః సర్వే భవిష్యన్తి గృహోదరే ॥ ౨౬॥

అష్టౌ హ్యేతే మహీపీఠేష్యేతేష్యేతేషు సద్రుసు ।

సప్తద్వీపేశ్వరా భూపా భవిష్యన్తిహ మే శఙ్ఖణు ॥ ౨౭॥

అన్యేతేషాం కిలాష్టానాం భార్యాష్టకమనిన్దితమ్ ।

దిగన్తరాణాం నియతం తారాష్టకమివోజ్జ్వలమ్ ॥ ౨౮॥

తద్భార్యాష్టకమేతేషు యాతేషు తపసే చిరమ్ ।

బభూవ దుఃఖితం స్త్రీణాం యద్వియోగోఽహిదుఃసహః ॥ ౨౯॥

దుఃఖితాః ప్రత్యయే తేషాం చక్రుస్తా దారుణం తపః ।

శతచాన్త్యాయణం తాసాం తుష్టాభూత్తేన పార్వతీ ॥ ౩౦॥

అదృశ్యోవాచ సా తాసాం వచోఽన్తఃపురమన్దిరే ।

దేవీ సపర్యావసరే ప్రత్యేకం పృథగీశ్వరీ ॥ ౩౧॥

దేవ్యువాచ ।

భర్తృరమథ చాత్మార్థం గృహ్యతాం బాలికే వరః ।

చిరం క్లిష్టాసి తపసా నిదాఘేనైవ మజ్ఞరీ ॥ ౩౨॥

ఇత్యాకర్ణ్య వచో దేవ్యా దత్తపుష్పా చిరణ్ణికా ।

స్వవాసనానుసారేణ కుర్వాణైవేశ్వరీస్తవమ్ ॥ ౩౩॥

ఆనన్దమన్థరోవాచ వచనం మృదుభాషిణీ ।

ఆకాశసంస్థితాం దేవీం మయూరీవాభ్రమాలికామ్ ॥ ౩౪॥

చిరణ్ణికోవాచ ।

దేవి దేవాధిదేవేన యథ తే ప్రేమశంభునా ।

భర్త్రా మమ తథా ప్రేమ స భర్తాస్తు మమామరః ॥ ౩౫॥

దేవ్యువాచ ।

ఆస్పష్టేర్నియతేర్ధార్థ్యాదమరత్వం న లభ్యతే |
 తపోదానైరతోఽన్యత్వం వరం వరయ సువ్రతే || 3౬ ||
 చిరణ్ణికోవాచ |
 అలభ్యమేతన్నే దేవి తన్మద్భర్తృర్గృహాన్తరాత్ |
 మృతస్య మా వినిర్యాతు జీవో బాహ్యమపి క్షణాత్ || 3౭ ||
 దేహపాతశ్చ మే భర్తుర్యదా స్యాదాత్మమన్దిరే |
 తదేతదస్త్వితి వరూ దీయతామమ్భికే మమ || ౩౮ ||
 దేవ్యువాచ |
 ఏవమస్తు సుతే త్వం చ పత్యౌ లోకాన్తరాస్థితే |
 భవిష్యసి ప్రియా భార్యా దేహాన్తే నాత్ర సంశయః || ౩౯ ||
 ఇత్యుక్త్యా విరరామాసౌ గౌర్యా గీర్ధగనోదరే |
 మేఘమాలాధ్వనిరివ నిరవద్యసముద్యతా || ౪౦ ||
 దేవ్యాం గతాయాం భర్తారస్తాసాం కాలేన కేనచిత్ |
 తే కకుబ్ధ్యః సమాజగ్ముః సర్వే ప్రాప్తమహావరాః || ౪౧ ||
 అధ్యాయమపి సంయాతు భార్యాయా నికటం పతిః |
 భ్రాతృణాం బాన్ధవానాం చ భవత్వన్యోన్యసన్జమః || ౪౨ ||
 ఇదమన్యదధైతేషామసమజ్ఞాసమాకులమ్ |
 శృణు కింవృత్తమాశ్చర్యమార్యకార్యోపరోధకమ్ || ౪౩ ||
 తప్యతాం తప ఏతేషాం పితరౌ తౌ వధూ యుతౌ |
 తీర్థమున్యాశ్రమశ్రేణీం ద్రష్టుం దుఃఖాన్వితౌ గతౌ || ౪౪ ||
 శరీరనైరపేక్ష్యేణ పుత్రాణాం హితకామ్యయా |
 గన్తుం కలాపగ్రామం తం యత్పవన్తౌ బభూవతుః || ౪౫ ||
 తౌ ప్రయాతౌ మునిగ్రామ మార్గే దదృశతుః సితమ్ |
 పురుషం కపిలం హ్రాస్వం భస్మాంగ్గం చోర్ధ్వమూర్ధజమ్ || ౪౬ ||
 ధూలీలవమనాదృత్య తం జరత్పాన్థశక్కుయా |
 యదా తౌ జగ్ముతున్తేన స ఉవాచాన్వితః క్రుధా || ౪౭ ||
 సవధూక మహామూర్ఖ తీర్థార్థీ దారసంయుతః |
 మాం దుర్వాససముల్లక్ష్మ్య గచ్ఛస్యవిహితానతిః || ౪౮ ||

వధూనాం తే సుతానాం చ గచ్ఛతస్తపసార్జితాః ।
 ఏవరీతా భవిష్యన్తి లబ్ధా అపి మహావరాః ॥ ౪౯ ॥
 ఇత్యుక్తవన్తం తం యావత్సదారోఽథ వధూయుతః ।
 సన్మానం కురుతే తావన్మునిరన్తర్ధిమాయయౌ ॥ ౫౦ ॥
 అథ తౌ పితరౌ తేషాం సవధూకౌ సుదుఃఖితౌ ।
 కృశీభూతౌ దీనముఖౌ నిరాశౌ గృహమాగతౌ ॥ ౫౧ ॥
 అతో వదామ్యహం తేషాం వైకం నామాసమజ్ఞాసమ్ ।
 అసమజ్ఞాసలక్షణీ గణ్ఠే స్ఫోటాః స్ఫుటా ఇవ ॥ ౫౨ ॥
 చిదోఽవ్యమసంకల్పమహాపుషరేస్మి-
 న్నిత్యం విచిత్రాణ్యసమజ్ఞాసాని ।
 నిఃశూన్యరూపేఽపి హి సంభవన్తి
 దృశ్యే యథా వ్యోమని దృశ్యజృమ్భాః ॥ ౫౩ ॥
 ఇత్యార్ధే శ్రీవాసిష్ఠమహారామాయణే వాల్మీకీయే
 మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు
 తాపసోపాఖ్యానాన్తర్గతసప్తద్వీపేశ్వరో సప్తద్వీపేశ్వర
 నామ వ్యశీత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౮౨ ॥ -౧౦-

॥ అథ ఏకాదశోఽధ్యాయః ॥

॥ ద్వీపసప్తకాష్ఠకవర్ణనమ్ ॥

కున్దదన్త ఉవాచ ।
 తతః పృష్టో మయా తత్ర స గౌర్యాశ్రమతాపసః ।
 తాపసంశుష్కదర్భగ్రజరాజర్జరమూర్ధజః ॥ ౧ ॥
 ఏకైవ సప్తద్వీపాస్తి వసుధా యత్ర తత్ర తే ।
 సప్తద్వీపేశ్వరా అష్టౌ భవన్తి కథముత్తమాః ॥ ౨ ॥
 యస్య జీవస్య సదనాన్నాస్తి నిర్గమనం బహిః ।
 స కరోతి కథం సప్తద్వీపేశ్వరేన దిగ్భయమ్ ॥ ౩ ॥
 యైర్వరా వరదైర్దత్తాః శాపైస్తే తద్విరుద్ధతామ్ ।

కథం గచ్ఛన్తి గచ్ఛన్తి కథం ఛాయా హి తాపతామ్ || ౪ ||

మిథోఽశక్యాం కథం ధర్మౌ స్థితిమేకత్ర గచ్ఛతః |

ఆధార ఏవాధేయత్వం కరోతి కథమాత్మని || ౫ ||

గౌర్యాశ్రమతాపస ఉవాచ |

సమృశ్యసి కిమేతేషాం భో సాధో శృణ్వన్తరమ్ |

అష్టమేఽస్మిన్సుసమ్ప్రాప్తే తం ప్రదేశం సబాన్ధవమ్ || ౬ ||

ఇతో భవన్తా తం దేశమాసాద్య సుఖసంస్థితౌ |

స్వబన్ధుసుఖసంస్థానౌ కఞ్చిత్కాలం భవిష్యతః || ౭ ||

తతస్తేఽష్టౌ మరిష్యన్తి భ్రాతరః క్రమశో గృహే |

బాన్ధవోఽథ కరిష్యన్తి తేషాం దేహాన్తదగ్నిసాత్ || ౮ ||

తేషాం తే సంవిదాకాశః పృథక్పృథగవస్థితాః |

ముహూర్తమాత్రం స్థాస్యన్తి సుషుప్తస్థా జడా ఇవ || ౯ ||

ఏతస్మిన్మన్తరే తేషాం తాని కర్మాణి ధర్మతః |

ఏకత్ర సజ్జటిష్యన్తి వరశాపాత్మకాని ఖే || ౧౦ ||

కర్మాణి తాన్యధిష్ఠాత్పదేవరూపాణి పేటకమ్ |

వరశాపశరీరాణి కరిష్యన్తి పృథక్ పృథక్ || ౧౧ ||

వరాస్తేఽత్ర గమిష్యన్తి సుభగాః పద్మపాణయః |

బ్రహ్మదణ్డాయుధాశ్చన్ద్రధవలాఙ్గాశ్చతుర్భుజాః || ౧౨ ||

శాపాస్తత్ర భవిష్యన్తి త్రినేత్రాః శూలపాణయః |

భీషణాః కృష్ణమేఘభా ద్విభుజా భ్రుకుటీముఖాః || ౧౩ ||

వరా వదిష్యన్తి

సుదూరం గమ్యతాం శాపాః కాలోఽస్మాకముపాగతః |

ఋతూనామివ తన్నామ కః సమర్థోఽతివర్తితుమ్ || ౧౪ ||

శాపా వదిష్యన్తి

గమ్యతాం హే వరా దూరం కాలోఽస్మాకముపాగతః |

ఋతూనామివ తన్నామ కః సమర్థోఽతివర్తితుమ్ || ౧౫ ||

వరా వదిష్యన్తి

కృతా భవన్తో మునినా వయం దినకృతా కృతాః |

ముసీనాం చాధికో దేవో భగవన్తం పురా యతః ॥ ౧౬ ॥

ప్రవదత్సు వరేష్వేవం శాపాః క్రుద్ధధియో వరాన్ ।
వివస్వతా కృతా యూయం వయం రుద్రాంశతః కృతాః ॥ ౧౭ ॥

దేవానామధికో రుద్రో రుద్రాంశప్రభవో మునిః ।
ఇత్యుక్త్వా ప్రోద్యతా తేషాం చక్రుఃశ్రుజ్ఞాణ్యగా ఇవ ॥ ౧౮ ॥

అశాపేషూద్యతశ్శ్లఙ్గేషు వరా ఇదమరాతిషు ।
విహసన్తః ప్రవక్ష్యన్తి ప్రమేయీకృతనిశ్చయమ్ ॥ ౧౯ ॥

హే శాపాః పాపతాం త్యక్త్వా కార్యస్యాన్తో విచార్యతామ్ ।
యత్కార్యం కలహస్యాన్తే తదేవాదౌ విచార్యతామ్ ॥ ౨౦ ॥

పితామహపురీం గత్వా కలహాన్తే వినిర్ణయః ।
కర్తవ్యోఽస్మాభిరేతత్కిమాదౌ నేహ విధీయతే ॥ ౨౧ ॥

శాపైర్వరోక్తమాకర్ణ్య బాధమిత్సురరీకృతమ్ ।
కో న గృహ్లాతి మూఢోఽపి వాక్యం యుక్తిసమన్వితమ్ ॥ ౨౨ ॥

తతః శాపా వరైః సార్ధం యాస్యన్తి బ్రహ్మణః పురమ్ ।
మహానుభావా హి గతిః సదా సన్దేహనశనే ॥ ౨౩ ॥

ప్రణామపూర్వం తత్సర్వం యథావృత్తం పరస్పరమ్ ।
బ్రహ్మణే కథయిష్యన్తి శ్రుత్వా తేషాం స వక్ష్యతి ॥ ౨౪ ॥

బ్రహ్మోవాచ ।
వరశాపాధిపా భోభో యేఽన్తః సారా జయన్తి తే ।
కేఽన్తఃసారా ఇతి మిథో నూనమన్విష్యతాం స్వయమ్ ॥ ౨౫ ॥

ఇతి శ్రుత్వా ప్రవిష్టాన్తే సారతాం సమవేక్షితుమ్ ।
వరాణాం హృదయం శాపాః శాపానాం హృదయం వరాః ॥ ౨౬ ॥

తే పరస్పరమన్విష్య స్వయం హృదయసారతామ్ ।
జ్ఞాత్వా చ సమవాయేన ప్రవక్ష్యన్తి పితామహమ్ ॥ ౨౭ ॥

శాపా వక్ష్యన్తి
జితాః ప్రజానాథ వయం నాన్తఃసారా వయం యతః ।
అన్తఃసారా వరా ఏవ వజ్రస్తమ్భా ఇవాచలాః ॥ ౨౮ ॥

వయం కిలేమే భగవన్వరాః శాపాశ్చ సర్వదా ।

నను సంవిన్మయా ఏవ దేహోఽన్యోఽస్మాకమస్తి నో || ౨౯ ||

వరదస్య హి యా సంవిద్వరో దత్త ఇతి స్థితా |

సైవార్థిని మయా లభ్యో వరోఽయమితి తిష్ఠతి || ౩౦ ||

విజ్ఞప్తిమాత్రవచనం దేహం సైవ ఫలం తతః |

పశ్యత్యనుభవత్యత్తి దేశకాలశతభ్రమైః || ౩౧ ||

వరదాత్మా గృహీతత్వాచ్చిత్కాలాన్తరసంభృతా |

యదా తదాన్తఃసారాసౌ దుర్జయూ న తు శాపజా || ౩౨ ||

వరప్రదానం వరదైర్వరదానాం వరార్థిభిః |

యదా సుచిరమభ్యస్తం వరాణాం సారతా తదా || ౩౩ ||

యదేవ సుచిరం సంవిదభ్యస్యతి తదేవ సా |

సారమేవాశు భవతి భవత్యాశు చ తన్మయా || ౩౪ ||

శుద్ధానామతిశుద్ధైవ సంవిజ్ఞయతి సంవిదామ్ |

అశుద్ధానాం త్వశుద్ధైవ కాలాత్సామ్యం న విద్యతే || ౩౫ ||

క్షణాంశేనాపి యో జ్యేష్ఠో న్యాయస్తేనావపూర్యతే |

నార్థే న్యాయాన్తరం కీఞ్చిత్కర్తుముత్సహతే మదమ్ || ౩౬ ||

సమేనోభయకోటిస్థం మిశ్రం వస్తు భవేత్సమమ్ |

వరశాపవిలాసేన క్షీరమిశ్రం యథా పయః || ౩౭ ||

సమాభ్యాం వరశాపాభ్యామథవా చిద్ద్విరూపతామ్ |

స్వయమేవానుభవతి స్వప్నేషివ పురాత్మికా || ౩౮ ||

శిక్షితం త్వత్త ఏవేతి యత్తదేవ తవ ప్రభో |

పునః ప్రతిపం పఠితం శీఘ్రం యామో నమోఽస్తు తే || ౩౯ ||

ఇత్యుక్త్వా స స్వయంశాపః క్వాపి శాపగణో యయా |

ప్రశాన్తే తిమిరే దృష్టే వ్యోమ్ని కేశోణ్ణికం యథా || ౪౦ ||

అథాన్యో వరపూగోఽత్ర గృహానిర్గమరోధకః |

స్థానిస్థానమివాదేశః సమానార్థోఽభ్యపూరయత్ || ౪౧ ||

శాపస్థానకా వదిష్యన్తి

సప్తదీప్యవేశజీవానాం నిర్వాణం శవసద్మనః |

దేవేశ విద్యో న వయమన్ధకూపాదివామృసామ్ || ౪౨ ||

సప్తద్వీపేశ్వరానేతానిమే ద్వీపేషు సదృసు |

కారయన్తి వరా వర్యా వీరా దిగ్విజయం రణే || ౪౩ ||

తదేవమనివార్యేఽస్మిన్విరోధే విబుధేశ్వర |

యదనుష్ఠేయమస్మాభిస్తదాదిశ శివాయ నః || ౪౪ ||

బ్రహ్మోవాచ |

సప్తద్వీపేశ్వరవరా గృహారోధవరాశ్చ హే |

కామః సమృన్న ఏవేహ భవతాం భవతామపి || ౪౫ ||

వ్రజతైతదపేక్షత్వం యావన్నేష్టావపి క్షణాత్ |

చిరం చిరాయ సదనే సప్తద్వీపేశ్వరాః స్థితాః || ౪౬ ||

సమనస్తరమేవైతే దేహపాతాత్స్వసదృసు |

సప్తద్వీపేశ్వరాః సర్వే సమృన్నాః పరమం వరాః || ౪౭ ||

సర్వే వరా వదిష్యన్తి

కుతో భూమణ్ణలాన్యష్టౌ సప్తద్వీపాని భూతయః |

ఏకమేవేహ భూపీఠం శ్రుతం దృష్టం చ నేతరత్ || ౪౮ ||

కథం చైతాని తిష్ఠన్తి కస్మింశ్చిద్గృహకోశకే |

పద్మాక్షకోశకే సూక్ష్మే కథం భాన్తి మతజ్జజాః || ౪౯ ||

బ్రహ్మోవాచ |

యుక్తం యుష్మాభిరస్మాభిః సర్వం వ్యోమాత్మకం జగత్ |

స్థితం చిత్పరమాణ్వస్తరన్తఃస్వప్నోఽనుభూయతే || ౫౦ ||

భాతి యత్పరమస్యాణోరన్తస్థస్యగృహోదరే |

స్ఫురితం తత్కిమాశ్చర్యం కః స్మయః ప్రకృతేః క్రమే || ౫౧ ||

మృతేరనన్తరం భాతి యథాస్థితమిదం జగత్ |

శూన్యాత్మైవ ఘనాకారం తస్మిన్నైవ క్షణే చితః || ౫౨ ||

అణావపి జగన్మాతి యత్ర తత్ర గృహోదరే |

సప్తద్వీపా వసుమతీ కచతీతి కిమద్భుతమ్ || ౫౩ ||

యద్భాతీదం చ చిత్తత్వం జగత్వం జగత్కృత్ |

చిన్మాత్రమేవ తద్భాతి శూన్యత్వేన యథామృతమ్ || ౫౪ ||

ఇతి తే బ్రహ్మణా ప్రోక్తా వరదేన వరాస్తతః ।
 తానాదిభౌతికభ్రాన్తిమయాన్సన్త్యజ్య దేహకాన్ ॥ ౫౫ ॥
 ప్రణమ్యాజం సమం జగ్మురాతివాహికదేహినః ।
 సప్తదీప్వే చ దేవానాం గృహకోశాన్కచజ్జనాన్ ॥ ౫౬ ॥
 యావత్తే తత్ర సమ్పన్నా సప్తదీప్వపాధినాయకాః ।
 అష్టావపిష్టాపుష్టానాం దినాష్టకమహీభుజామ్ ॥ ౫౭ ॥ ॥
 తే పరస్పరమజ్ఞాతా అజ్ఞాశ్చాన్యోన్యబన్ధవః ।
 అన్యోన్యభూమణ్డలగా అన్యోన్యాభిమతే హితాః ॥ ౫౮ ॥
 తేషాం కశ్చిద్గృహస్యాన్తరేవ తారుణ్యసున్దరః ।
 ఉజ్జయన్యాం మహాపుర్యాం రాజధాన్యాం సుఖే స్థితః ॥ ౫౯ ॥
 శాకదీప్వాస్పదః కశ్చిన్నాగలోకజగీషయా ।
 విచరత్యభిజతరే సర్వదిగ్విజయోద్యతః ॥ ౬౦ ॥
 కుశదీప్వపరాజధాన్యాం నిరాధిః సకలప్రజాః ।
 కృతదిగ్విజయః కశ్చిత్సుప్తః కాన్తావలమ్బితః ॥ ౬౧ ॥
 శాల్మలిదీప్వపశైలేన్ద్రశిరఃపుర్యాః సరోవరే ।
 జలలీలారతః కశ్చిత్సహవిద్యాధరీగజైః ॥ ౬౨ ॥
 క్రౌంచదీప్వపే హేమపురే సప్తదీప్వపవివర్ధితే ।
 ప్రవృత్తో వాజమేధేన కశ్చిద్యష్టుం దినాష్టకమ్ ॥ ౬౩ ॥
 ఉద్యతః శాల్మలిదీప్వే కశ్చిదీప్వపాన్తచారిణా ।
 యోధ్ధముద్ధృతదిగ్గన్తిదన్తాకృష్టకులాచలః ॥ ౬౪ ॥
 గోమేదదీప్వపకః కశ్చిత్సుష్కరదీప్వపరాట్ సుతామ్ ।
 సమానేతుం వశాద్యాతి కషత్సేనోఽష్టమోఽభవత్ ॥ ౬౫ ॥
 పుష్కరదీప్వపకః కశ్చిల్లోకాలోకాద్రిభూభుజః ।
 దూతేన సహ నిర్యాతో ధనభూమిదిదృక్షయా ॥ ౬౬ ॥
 ప్రత్యేకమిత్యమేతేషాం దీప్వపదీప్వపాధినాథతామ్ ।
 కుర్వతాం స్వగృహాకాశే దృష్ట్యా స్వప్రతిభోచితామ్ ॥ ౬౭ ॥
 త్యక్తాభిమానికాకారా ద్వివిధాస్తే వరాస్తతః ।

తత్సంవిద్భిర్గృహేష్వన్తరేకతాం ఖాని ఖైరివ ॥ ౬౮ ॥

యాస్యన్తి తే భవిష్యన్తి సమ్ప్రాప్తాభిమతాశ్చిరమ్ ।
సప్తద్వీపేశ్వరాస్తుష్టా నన్వష్టావపి తుష్టిమత్ ॥ ౬౯ ॥

ఇత్యేతే ప్రవికసితోదితక్రియార్థాః
ప్రాప్స్యన్తి ప్రవితతబుద్ధయస్తపోభిః ।
అన్తర్యతుస్ఫురతి విదస్తదేవ బాహ్యే
నాస్తం కైన్తదుచితకర్మభిః కిలేతి ॥ ౭౦ ॥

ఇత్యార్థే శ్రీవాసిష్ఠమహారామాయణే వాల్మీకీయే
మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్థే బ్రహ్మగీతాసు
తాపసోపాఖ్యానాన్తర్గత ద్వీపసప్తకాష్టకవర్ణనం
నామ త్రిసప్తత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౮౩ ॥ -౧౧-

॥ అథ ద్వాదశోఽధ్యాయః ॥

॥ కున్దదన్తోపదేశః ॥

కున్దదన్త ఉవాచ ।
ఇత్యుక్తవానసౌ పృష్టః కదమ్భతలతాపసః ।
సప్తద్వీపా భువోఽష్టా తాః కథం భ్రాతా గృహేష్వితి ॥ ౧ ॥

కదమ్భతాపస ఉవాచ ।
చిద్ధాతురీదృగేవాయం యదేశ వ్యోమరూప్యపి ।
సర్వగో యత్ర యత్రాస్తే తత్ర తత్రాత్మని స్వయమ్ ॥ ౨ ॥

ఆత్మానమిత్యం త్రైలోక్యరూపేణాన్యేన వా నిజమ్ ।
పరిపశ్యతి రూపం స్వమత్యజన్నేవ ఖాత్మకమ్ ॥ ౩ ॥

కున్దదన్త ఉవాచ ।
ఏకస్మిన్విమలే శాన్తే శివే పరమకారణే ।
కథం స్వభావసంసిద్ధా నానాతా వాస్తవీ స్థితా ॥ ౪ ॥

కదమ్భతాపస ఉవాచ ।
సర్వం శాన్తం చిదాకాశం నానాస్మీహ న కిఞ్చన ।
దృశ్యమానమపి స్ఫారమావర్తాత్మా యథామ్భసి ॥ ౫ ॥

అసత్స్వేషు పదార్థేషు పదార్థా ఇతి భాన్తి యత్ |
 చిత్తం స్వప్నసుషుప్తాత్మ తత్తస్యాచ్ఛం నిజం వపుః || ౬ ||
 సస్పన్తోఽపి హి నిఃస్పందః పర్వతోఽపి న పర్వతః |
 యథా స్వప్నేషు చిద్భావఃస్వభోఽర్థగతస్తథా || ౭ ||
 న స్వభావా న చైవార్థాః సన్తి సర్వాత్మకోచితే |
 సర్గాదౌ కచితం రూపం యద్యథా తత్తథా స్థితమ్ || ౮ ||
 న చ నామ పరం రూపం కచనాకచనాత్మకమ్ |
 ద్రవ్యాత్మా చిచ్ఛ చిదోఽస్యమ స్థితమిత్యం హి కేవలమ్ || ౯ ||
 ఏకైవ చిద్యథా స్వప్నే సేనాయాం జనలక్షణమ్ |
 గతేవాచ్యైవ కచతి తథైవాస్యాః పదార్థతా || ౧౦ ||
 యత్స్వతః స్వాత్మని స్వచ్ఛే చిత్తం కచకచాయతే |
 తత్తేనైవ తదాకారం జగదిత్యనుభూయతే || ౧౧ ||
 అసత్యపి యథా వహ్నీవుష్ణసంవిద్ధి భాసతే |
 సంవిన్యాత్రాత్మకే వ్యోమ్ని తథార్థః స్వస్వభాసకః || ౧౨ ||
 అసత్యపి యథా స్తమ్భే స్వప్నే ఖే స్తమ్భతా విదః |
 తథేదమస్యా నానాత్వమనన్యదపి చాన్యవత్ || ౧౩ ||
 ఆదిసర్గే పదార్థత్వం తత్స్వభావాచ్ఛమేవ చ |
 చిదోఽస్యమా యద్యథా బుద్ధం తత్తథాద్యాపి విన్దతే || ౧౪ ||
 పుష్పే పత్రే ఫలే స్తమ్భే తరురేవ యథా తతః |
 సర్వ సర్వత్ర సర్వాత్మ పరమేవ తథాఽపరమ్ || ౧౫ ||
 పరమార్థామ్బురామ్భోధావాపః సర్గ పరంపరా |
 పరమార్థ మహాకాశే శూన్యతా సర్గసంవిదః || ౧౬ ||
 పరమార్థశ్చ సర్గశ్చ పర్యాయౌ తరువృక్షవత్ |
 బోధాదేతదబోధాత్తు ద్వైతం దుఃఖాయ కేవలమ్ || ౧౭ ||
 పరమార్థో జగచ్ఛేదకమిత్యేవ నిశ్చయః |
 అధ్యాత్మశాస్త్రబోధేన భవేత్తైషా హి ముక్తతా || ౧౮ ||
 సజ్కుల్పస్య వపుర్బ్రహ్మ సజ్కుల్పకచిదాకృతేః |

తదేవ జగతో రూపం తస్మాద్బ్రహ్మాత్మకం జగత్ ॥ ౧౯ ॥

యతో వాచో నివర్తన్తే న నివర్తన్త ఏవ వా ।

విధయః ప్రతిషేధాశ్చ భావాభావదృశస్తథా ॥ ౨౦ ॥

అమానమానం జీవాత్మ యత్పాషాణవదాసనమ్ ।

యత్సదేవాసదాభాసాం తద్బ్రహ్మాభిధముచ్యతే ॥ ౨౧ ॥

సర్వస్మిన్నేకసుఘనే బ్రహ్మణ్యేవ నిరామయే ।

కా ప్రవృత్తిర్నివృత్తిః కా భావాభావాదివస్తునః ॥ ౨౨ ॥

ఏకస్యామేవ నిద్రాయాం సుషుప్తస్వప్నవిభ్రమాః ।

యదా భాన్త్యవిచిత్రాయాం చిత్రా ఇవ నిరన్తరాః ॥ ౨౩ ॥

ఏతస్యాం చిత్తసత్తాయాం తథా మూలకసర్గకాః ।

బహవో భాన్త్యచిత్రాయాం చిత్రా ఇవ నిరన్తరాః ॥ ౨౪ ॥

ద్రవ్యే ద్రవ్యాన్తరశ్లిష్టం యత్కార్యాన్తరమాక్షిపేత్ ।

తద్వదన్తస్తథాభూతచిత్సారం స్ఫురణం మిథః ॥ ౨౫ ॥

సర్వే పదార్థాశ్చిత్సారమాత్రమప్రతిఘాః సదా ।

యథా భాన్తి తథా భాన్తి చిన్మాత్రైకాత్మతావశాత్ ॥ ౨౬ ॥

చిన్మాత్రైకాత్మసారత్వాద్యథాసంవేదనం స్థితాః ।

నిఃస్పన్దా నిర్మనస్కారాః స్ఫురన్తి ద్రవ్యశక్తయః ॥ ౨౭ ॥

అవిద్యమానమేవేదం దృశ్యతేఽథానుభూయతే ।

జగత్స్వప్న ఇవాశేషం సరుద్రోపేన్ద్రపద్మజమ్ ॥ ౨౮ ॥

విచిత్రాః ఖలు దృశ్యన్తే చిజ్జలే స్పన్దరీతయః ।

హర్షామర్షవిషాదోత్థజ్జమస్థావరాత్మని ॥ ౨౯ ॥

స్వభావవతాధూతస్య జగజ్జాలచమత్కృతేః ।

హా చిన్మరీచిపాంశ్వభ్రనీహారస్య విసారితా ॥ ౩౦ ॥

యథా కేశోణ్ణికం వ్యోమ్ని భాతి వ్యామలచక్షుషః ।

తథైవేయం జగద్భాన్తిర్భాత్యనాత్మవిదోఽమృరే ॥ ౩౧ ॥

యావత్సంకల్పితం తావద్యథా సంకల్పితం తథా ।

యథా సంకల్పనగరం కచతీదం జగత్తథా ॥ ౩౨ ॥

సంకల్పనగరే యావత్సంకల్పనకలా స్థితిః ।

భవత్యేవాప్యసద్రూపా సతీవానుభవే స్థితా || 33||

ప్రవహత్యేవ నియతిర్నియతార్థప్రదాయినీ |

స్థావరం జగ్గమం చైవ తిష్ఠత్యేవ యథాక్రమమ్ || 34||

జాయతే జగ్గమం జీవాత్థ్నావరం స్థావరాదపి |

నియత్యాధో వహత్యముద్భ గచ్ఛత్యూర్ధ్వమథానలః || 35||

వహన్తి దేహయన్త్రాణి జ్యోతీషి ప్రతపన్తి చ |

వాయవో నిత్యగతయః స్థితాః శైలాదయః స్థిరాః || 36||

జ్యోతిర్మయం నివృత్తం తు ధారాసారామ్పరీకృతమ్ |

యుగసంవత్సరాద్యాత్మ కాలచక్రం ప్రవర్తతే || 37||

భూతలైకాన్తరాబ్ధ్యద్రిసంనివేశః స్థితాయతే |

భావాభావోగ్రహోత్సర్గద్రవ్యశక్తిశ్చ తిష్ఠతి || 38||

కున్దదన్త ఉవాచ |

ప్రాగ్దృష్టం స్మృతిమాయాతి తత్స్వసజ్కల్పనాన్యతః |

భాతి ప్రథమస్గరే తు కస్య ప్రాగ్దృష్టభాసనమ్ || 39||

తాపస ఉవాచ |

అపూర్వం దృశ్యతే సర్వం స్వప్నే స్వమరణం యథా |

ప్రాగ్దృష్టం దృష్టమిత్యేవ తత్రైవాభ్యాసతః స్మృతిః || 40||

చిత్వాచ్చిదోఽస్యిన్ని కవతి జగత్సజ్కల్పపత్తనమ్ |

న సన్నాసదిదం తస్మాద్భాతాభాతం యతః స్వతః || 41||

చిత్ప్రసాదేన సజ్కల్పస్వప్నాద్యద్యానుభూయతే |

శుద్ధం చిదోఽస్యిమ సజ్కల్పపురం మా స్మర్యతాం కథమ్ || 42||

హర్షామర్షవినిర్ముక్తైర్ముఖేన చ సుఖేన చ |

ప్రకృతేనైవ మార్గేణ జ్ఞశ్చక్రైరివ గమ్యతే || 43||

నిద్రావ్యపగమే స్వప్ననగరే యాదృశం స్మృతౌ |

చిదోఽస్యమాత్మ పరం విద్ధి తాదృశం త్రిజగదభ్యమమ్ || 44||

సంవిదాభాసమాత్రం యజ్జగదిత్యభిశబ్దితమ్ |

తత్సంవిదోఽస్యమ సంశాన్తం కేవలం విద్ధి నేతరత్ || 45||

యస్మిన్సర్వం యతః సర్వం యత్సర్వం సర్వతశ్చ యత్ |

సర్వం సర్వతయా సర్వం తత్సర్వం సర్వదా స్థితమ్ || ౪౬ ||

యథేయం సంస్కృతిరాబ్జిహీ భవతో యద్భవిష్యతి |

యథా భానం చ దృశ్యస్య తదేతత్కఠితం మయా || ౪౭ ||

ఉత్తిష్ఠతం ప్రజితమాస్పదమహ్ని పద్మం

భృంజావివాభిమతమాశు విధీయతాం స్వమ్ |

తిష్ఠామి దుఃఖమలమస్తసమాధిసంస్థం

భూయః సమాధిమహమజ్ఞ చిరం విశామి || ౪౮ ||

ఇత్యార్షే శ్రీవాసిష్ఠమహారామాయణే వాల్మీకీయే

మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు

తాపసోపాఖ్యానాన్తర్గత కున్దదన్తోపదేశో నామ

చతుఃశీత్యధికశతతమః సర్గః || ౧౮౪ || - ౧౨-

|| అథ త్రయోదశోఽధ్యాయః ||

|| కున్దదన్తప్రబోధః ||

కున్దదన్త ఉవాచ |

జరన్మునిరపీత్యుక్త్వా ధ్యానమీతతోచనః |

ఆసీదస్పన్దితప్రాణమనాశ్చిత్ర ఇవార్పితః || ౧ ||

ఆవాభ్యాం ప్రణయోదారైః ప్రార్థితోఽపి పునఃపునః |

వాక్యైః సంసారమవిదన్న వచో దత్తవాన్పునః || ౨ ||

ఆవాం ప్రదేశతస్తస్మాచ్ఛలిత్వా మన్దముత్సుకౌ |

దిన్దేః కతిపయైః ప్రాప్తౌ గృహం ముదితబాన్ధవమ్ || ౩ ||

అథ తత్రోత్సవం కృత్వా కథాః ప్రోచ్య చిరన్తనీః |

స్థితాస్తావద్వయం యావత్సప్తాపి బ్రాతరోఽథ తే || ౪ ||

క్రమేణ విలయం ప్రాప్తాః ప్రలయేష్వర్ణవా ఇవ |

ముక్తోఽసౌ మే సఖైవైక ఏకార్ణవ ఇవాష్టకః || ౫ ||

తతః కాలేన సోఽప్యస్తం దినాన్తేఽర్క ఇవాగతః |

అహం దుఃఖప్రీతాత్మా పరం వైధుర్యమాగతః || ౬ ||

తతోఽహం దుఃఖితో భూయః కదమ్బుతరుతాపసమ్ |

గతో దుఃఖోపఘాతాయ తజ్జానం ప్రష్టుమాదృతః ॥ ౭॥

తత్ర మాసత్రయేణాసౌ సమాధివిరతోఽభవత్ ।

ప్రణతేన మయా పృష్టః సన్నిదం ప్రోక్తవానథ ॥ ౮॥

కదమ్బతాపస ఉవాచ ।

అహం సమాధివిరతః స్థాతుం శక్నోమి న క్షణమ్ ।

సమాధిమేవ ప్రవిశ్యామ్యహమాశు కృతత్వరః ॥ ౯॥

పరమార్థోపదేశస్తే నాభ్యాసేన వినానఘ ।

లగత్యత్ర పరాం యుక్తిమిమాం శృణు తతః కురు ॥ ౧౦॥

అయోధ్యానామ పూరస్తి తత్రాస్తి వసుధాధిపః ।

నామ్నా దశరథస్తస్య పుత్రో రామ ఇతి శ్రుతః ॥ ౧౧॥

సకాశం తత్ర గచ్ఛ త్వం తస్మై కులగురుః కిల ।

వసిష్ఠాఖ్యో మునిశ్రేష్ఠః కథయిష్యతి సంసది ॥ ౧౨॥

మోక్షోపాయకథాం దివ్యాం తాం శ్రుత్వా సుచిరం ద్విజః ।

విశ్రాన్తిమేష్యసి పరే పదేఽహమివ పావనే ॥ ౧౩॥

ఇత్యుక్త్వా స సమాధానరసాయనమహార్ణవమ్ ।

వింశతాహమిమం దేశం త్వత్సకాశముపాగతః ॥ ౧౪॥

ఏషోఽహమేతద్వృత్తం మే సర్వం కథితవానహమ్ ।

యథావృత్తం యథాదృష్టం యథాశ్రుతమఖణ్డితమ్ ॥ ౧౫॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।

సకున్దదన్త ఇత్యాదికథాకథనకోవిదః ।

స్థితస్తతః ప్రభృత్యేవ మత్సమీపగతః సదా ॥ ౧౬॥

స ఏష కున్దదన్తాఖ్యో ద్విజః పార్శ్వే సమాస్థితః ।

శ్రుతవాన్సంహితామేతాం మోక్షోపాయాభిధామిహ ॥ ౧౭॥

స ఏష కున్దదన్తాఖ్యో మమ పార్శ్వగతో ద్విజః ।

అద్య నిఃసంశయో జాతో న వేతి పరిపృచ్ఛ్యతామ్ ॥ ౧౮॥

శ్రీవాల్మీకిరువాచ ।

ఇత్యుక్తే రాఘవేణాథ ప్రోవాచ వదతాంవరః ।

స వసిష్ఠో మునిశ్రేష్ఠః కున్దదన్తం విలోకయన్ ॥ ౧౯॥

శ్రీవసిష్ఠ ఉవాచ ।

కున్దదన్త ద్విజవర కథ్యతాం కిం త్వయానఘ ।

బుద్ధం శ్రుతవతా జ్ఞేయం మదుక్తం మోక్షదం పరమ్ ॥ ౨౦॥

కున్దదన్త ఉవాచ ।

సర్వసంశయవిచ్ఛేది చేత ఏవ జయాయ మే ।

సర్వసంశయవిచ్ఛేదో జ్ఞాతం జ్ఞేయమఖణితమ్ ॥ ౨౧॥

జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్యమమలం దృష్టం ద్రష్టవ్యమక్షతమ్ ।

ప్రాప్తం ప్రాప్తవ్యమఖిలం విశ్రాంతోఽస్మి పరే పదే ॥ ౨౨॥

బుద్ధేయం త్వదిదం సర్వం పరమార్థఘనం ఘనమ్ ।

అనన్యేనాత్మనో వ్యోమ్ని జగద్రూపేణ జృమ్భితమ్ ॥ ౨౩॥

సర్వాత్మకతయా సర్వరూపిణః సర్వగాత్మనః ।

సర్వం సర్వేణ సర్వత్ర సర్వదా సంభవత్యలమ్ ॥ ౨౪॥

సంభవన్తి జగత్స్వన్తః సిద్ధార్థకణకోటరే ।

న సంభవన్తి చ యథా జ్ఞానమేతదశేషతః ॥ ౨౫॥

గృహేఽన్తః సంభవత్యేవ సప్తద్వీపా వసున్ధరా ।

గేహం చ శూన్యమేవాన్తే సత్యమేతదసంశయమ్ ॥ ౨౬॥

యద్యద్యదా వస్తు యథోదితాత్మ

భాతీహ భూతైరనుభూయతే చ ।

తత్తత్తదా సర్వఘనస్తథాన్తే

బ్రహ్మైత్తమాద్యన్తవిముక్తమన్తి ॥ ౨౭॥

ఇత్యార్షే శ్రీవాసిష్ఠమహారామాయణే వాల్మీకీయే

మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు

తాపసోపాఖ్యానాన్తర్గత కున్దదన్తప్రబోధో సప్తద్వీపేశ్వర

నామ పంచాశీత్యధికశతతమః సర్గః ॥ ౧౮౫॥ -౧౩-

॥ అథ చతుర్దశోఽధ్యాయః ॥

॥ సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మైతిప్రతిపాదనయోగోపదేశః ॥

శ్రీవాల్మీకిరువాచ ।

కున్దదన్తే వదత్యేవం వసిష్ఠో భగవాన్మునిః ।

ఉవాచేదమనిన్ద్యాత్మా పరమార్థోచితం వచః ॥ ౧॥

శ్రీవసిష్ఠ ఉవాచ ।

బత విజ్ఞానవిశ్రాన్తిరస్య జాతా మహాత్మనః ।

కరామలకవద్విశ్వం బ్రహ్మైతి పరిపశ్యతి ॥ ౨॥

కేలేదం భ్రాన్తిమాత్రాత్మ విశ్వం బ్రహ్మైతి భాత్యజమ్ ।

భ్రాన్తిర్బ్రహ్మైవ చ బ్రహ్మ శాన్తమేకమనామయమ్ ॥ ౩॥

యద్యథా యేన యత్రాస్తి యాదృగ్యావద్యదా యతః ।

తత్తథా తేన తత్రాస్తి తాదృక్తావత్తదా తతః ॥ ౪॥

శివం శాన్తమజం మౌనమమౌనమజరం తతమ్ ।

సుశూన్యాశూన్యమభవమనాదినిధనం ధ్రువమ్ ॥ ౫॥

యస్యా యస్యాస్తవస్థాయాః క్రియతే సంవిదా భరః ।

సా సా సహస్రశాఖత్వమేతి నేకైర్యథా లతా ॥ ౬॥

పరో బ్రహ్మణ్ణమేవాణుశ్చిదోవ్యమోన్నతః స్థితో యతః ।

పరమాణురేవ బ్రహ్మణ్ణమన్తః స్థితజగద్యతః ॥ ౭॥

తస్మాచ్చిదాకాశమనాదిమధ్య-

మఖణ్ణితం సౌమ్యమిదం సమస్తమ్ ।

నిర్వాణమస్తం గతజాతిబద్ధో

యథాస్థితం తిష్ఠ నిరామయాత్మా ॥ ౮॥

స్వయం దృశ్యం స్వయం ద్రష్టు స్వయం చిత్త్వం స్వయం జడమ్ ।

స్వయం కిణ్చిన్న కిణ్చిచ్చ బ్రహ్మాత్మన్యేవ సంస్థితమ్ ॥ ౯॥

యథా యత్ర జగత్యేతత్స్వయం బ్రహ్మ ఖమాత్మని ।

స్వరూపమజహచ్చాన్తం యత్ర సమృద్ధ్యతే తథా ॥ ౧౦॥

బ్రహ్మ దృశ్యమితి ద్వైతం న కదాచిద్యథాస్థితమ్ ।

ఏకత్వమేతయోర్విద్ధి శూన్యత్వాకాశయోరివ ॥ ౧౧॥

దృశ్యమేవ పరం బ్రహ్మ పరం బ్రహ్మైవ దృశ్యతా ।

ఏతన్న శాన్తం నాఽశాన్తం నానాకారం న చాకృతిః ॥ ౧౨॥

యాదృక్ప్రబోధే స్వప్నాదిస్తాదృగ్గేహో నిరాకృతిః ।

సంవిన్మాత్రాత్మా ప్రతిఘః స్వానుభూతోఽప్యసన్మ్యః ॥ ౧౩॥

సంవిన్మయో యథా జన్తుర్నిద్రాత్మాస్తే జడోఽభవత్ ।

జడీభూతా తథైవాస్తే సంవిత్థావరనామికా ॥ ౧౪॥

స్థావరత్వాజ్జడాచ్ఛిత్త్వం జగ్గమాత్మ ప్రయాతి చిత్ ।

జీవః సుషుప్తాత్మా స్వప్నం జాగ్రచ్చైవ జగచ్ఛతైః ॥ ౧౫॥

ఆమోక్షమేషా జీవస్య భువ్యమ్భుస్యనిలేఽనలే ।

ఖే ఖాత్మభిర్జగల్లక్తైః స్వప్నాభైర్భాసతే స్థితిః ॥ ౧౬॥

చిచ్ఛినోతి తథా జాడ్యం నరో నిద్రాస్థితిర్యథా ।

చినోతి జడతాం చిత్త్వం న నామ జడతావశాత్ ॥ ౧౭॥

చితా వేదన వేత్తారం స్థావరం క్రియతే వపుః ।

చితా వేదన వేత్తారం జజ్జమం క్రియతే వపుః ॥ ౧౮॥

యథా పుసో నఖాః పాదవేకమేవ శరీరకమ్ ।

తథైకమేవాప్రతిఘం చితః స్థావరజజ్జమమ్ ॥ ౧౯॥

ఆదిసర్గే స్వప్న ఇవ యత్ప్రథామాగతం స్థితమ్ ।

చితో రూపం జగదితి తత్తథైవాన్త ఉచ్యతే ॥ ౨౦॥

తచ్చైవాప్రతిఘం శాన్తం యథాస్థితమవస్థితమ్ ।

న ప్రథామాగతం కిఞ్చిన్నాసీదప్రథితం హితమ్ ॥ ౨౧॥

అయమాదిరయం చాన్తః సర్గస్యేత్యవభాసతే ।

చితః సుషుననిద్రాయాః సుషుప్తస్వప్నకోష్ఠతః ॥ ౨౨॥

స్థిత ఏకో హ్యనాద్యన్తః పరమార్థఘనో యతః ।

ప్రలయస్థితిసర్గాణాం న నామాప్యస్తి మాం ప్రతి ॥ ౨౩॥

ప్రలయస్థితిసర్గాది దృశ్యమానం న విద్యతే ।

ఏతన్న చాత్మనశ్చాన్యచ్ఛిత్తే చిత్రవధూర్యథా ॥ ౨౪॥

కర్తవ్యచిత్రసేనాస్మాద్యథా చిత్రాన్న భిద్యతే ।

నానాఽనానైవ ప్రతిఘా చిత్తత్వై సర్గతా తథా ॥ ౨౫॥

విభాగహీనయాప్యేష భాగశ్చిద్ధననిద్రయా ।

సుషుప్తాన్ముచ్యతే మోక్ష ఇతి స్వప్నస్తు చిత్తకమ్ ॥ ౨౬॥

ప్రలయోఽయమియం సృష్టిరయం స్వప్నోఽఘనస్త్యయమ్ ।
భాసోఽప్రతిఘరూపస్య చిత్సహస్రరుచేరితి ॥ ౨౭॥

చిన్నిద్రాయాః స్వప్నమయో భాగశ్చిత్తముదాహృతమ్ ।
తదేవ ముచ్యతే భూతం జీవో దేవససురాదిదృక్ ॥ ౨౮॥

ఏష ఏవ పరిజ్ఞాతః సుషుప్తిర్భవతి స్వయమ్ ।
యదా తదా మోక్ష ఇతి ప్రోచ్యతే మోక్షకాఙ్క్షిభిః ॥ ౨౯॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।

చిత్తం దేవాసురాద్యాత్మ చిన్నిద్రా స్వాత్మదర్శనమ్ ।
కియత్పుమాణం భగవన్కథమస్యోదరే జగత్ ॥ ౩౦॥

శ్రీవసిష్ఠ ఉవాచ ।

విద్ధి చిత్తం నరం దేవమసురం స్థావరం స్త్రియమ్ ।
నాగం నగం పిశాచాది ఖగకీటాదిరాక్షసమ్ ॥ ౩౧॥

ప్రమాణం తస్య చానంతం విద్ధి యద్యత్త రేణుతామ్ ।
ఆబ్రహ్మస్తమృతపర్వతం జగద్యాతి సహస్రశః ॥ ౩౨॥

యదేతదాదిత్యపథాదూర్ధ్వం సంయాతి వేదనమ్ ।
ఏతచ్ఛితం భూతమేతదపర్వతామలాకృతి ॥ ౩౩॥

ఏతదుగ్రం చిత్తో రూపమస్యాన్తర్బువనర్థయః ।
యదాయాన్తి తదా సర్గశ్చిత్తాదాగత ఉచ్యతే ॥ ౩౪॥

చిత్తమేవ విదుర్జీవం తదాద్యన్తవివర్జితమ్ ।
ఖం ఘటేష్వివ దేహేషు చాస్తే నాస్తే తదిచ్ఛయా ॥ ౩౫॥

నిమ్నోన్నతానుభవో భాగాన్ గృహ్లాతి చ జహాతి చ ।
సరిత్ప్రవాహోఽఙ్గ యథా శరీరాణి తథా మనః ॥ ౩౬॥

అస్య త్వాత్మపరిజ్ఞానాదేష దేహాదిసంభ్రమః ।
శామ్యత్వాశ్వవబోధేన మరువాఃప్రత్యయో యథా ॥ ౩౭॥

జగత్సన్తరణుర్యత్త తత్ప్రమాణం హి చేతసః ।
సదేవ చ పుమాన్తస్మాత్పుంసామన్తః స్థితం జగత్ ॥ ౩౮॥

యావత్కౌశ్చిదిదం దృశ్యం తచ్ఛిత్తం స్వప్నభూషివ ।
తదేవ చ పుమాన్తస్మాత్కౌశ్చిదో జగదాత్మనోః ॥ ౩౯॥

విదేవాయం పదార్థోఽహి నాస్త్యన్యస్మిన్నదార్థతా ।
 వ్యతిరిక్తా స్వప్న ఇవ హేమీనీవ కటకాదితా ॥ ౪౦॥
 యథైకదేశే సర్వత్ర స్ఫురన్త్యాపోఽమ్బుధౌ పృథక్ ।
 బ్రహ్మణ్యనన్యః నిత్యస్థాశ్చిత్తో దృశ్యాత్మికాస్తథా ॥ ౪౧॥
 యథా ద్రవత్వమమ్బుధావాపో జఠరకోశగాః ।
 స్ఫురన్త్యేవంవిదాఽనన్యాః పదార్థోఽహిస్తథాపరే ॥ ౪౨॥
 యథా స్థితజగచ్ఛాలభజ్జోకాకాశరూపధృక్ ।
 చిత్తస్థోయమపస్పందః స్థిత ఆద్యస్తవర్జితః ॥ ౪౩॥
 యథాస్థితమిదం విశ్వం సంవిదోఽస్మిన్ను వ్యవస్థితమ్ ।
 స్వరూపమత్యజచ్ఛాస్తం స్వప్నభూమావివాఖిలమ్ ॥ ౪౪॥
 సమతా సత్యతా సత్తా వైకతా నిర్వికారితా ।
 ఆధారాధేయతాన్యోన్యం వైతయోర్విశ్వసంవిదోః ॥ ౪౫॥
 స్వప్నసంకల్పసంసారవరశాపదృశామిహ ।
 సరోభిసరిదమ్బూనామివాన్యత్వం న వాథవా ॥ ౪౬॥
 శ్రీరామ ఉవాచ ।
 వరశాపార్థసంవిత్తై కార్యకారణతా కథమ్ ।
 ఉపాదానం వినా కార్యం నాస్త్యేవ కిల కథ్యతామ్ ॥ ౪౭॥
 శ్రీవసిష్ఠ ఉవాచ ।
 స్వవదాతచిదాకాశకచనం జగదుచ్యతే ।
 స్ఫురణే పయసామభావావర్తచలనం యథా ॥ ౪౮॥
 ధ్వనన్తోఽభిజలానీవ భాన్తి భావాశ్చిదాత్మకాః ।
 సంకల్పాదీని నామాని తేషామాపలర్మనీషిణః ॥ ౪౯॥
 కాలేనాభ్యాసయోగేన విచారేణ సమేన చ ।
 జాతేర్వా సాత్త్వికత్వేన సాత్త్వికేనామలాత్మనా ॥ ౫౦॥
 సమ్యగ్జ్ఞానవతో జ్ఞస్య యథా భూతార్థదర్శినః ।
 బుద్ధిర్భవతి చిన్మాత్రరూపా ద్విత్వైక్యవర్జితా ॥ ౫౧॥
 నిరావరణవిజ్ఞానమయీ చిద్బ్రహ్మరూపిణీ ।
 సంవిత్ప్రకాశమాత్మైకదేహాదేహవివర్జితా ॥ ౫౨॥

సోఽయం పశ్యత్యశేషేణ యావత్సంకల్పమాత్రకమ్ |
 స్వమాత్మకచనం శాస్త్రమనన్యత్పరమార్థతః || ౫౩||
 అస్యా ఇదం హి సంకల్పమాత్రమేవాఖిలం జగత్ |
 యథాసంకల్పనగరం యథా స్వప్నమహాపురమ్ || ౫౪||
 ఆత్మా స్వసంకల్పవరః స్వవదాతో యథా యథా |
 యద్యథా సంకల్పయతి తథా భవతి తస్య తత్ || ౫౫||
 సంకల్పనగరే బాలః శిలాప్రోఢయనం యథా |
 సత్యం వేత్త్యనుభూయాశు స్వవిధేయనియన్త్రణమ్ || ౫౬||
 స్వసంకల్పాత్మభూతేఽస్మిన్పరమాత్మా జగత్త్రయే |
 వరశాపాదికం సత్యం వేత్త్యనన్యత్తథాత్మనః || ౫౭||
 స్వసంకల్పపురే తైలం యథా సిద్ధ్యతి సైకతాత్ |
 కల్పనాత్సర్గసంకల్పైర్వరాదీహ తథాత్మనః || ౫౮||
 అనిరావరణజ్ఞప్తైర్వృతః శాంతా న భేదధీః |
 తతః సంకల్పనాద్వైతాద్వరాద్యస్య న సిద్ధ్యతి || ౫౯||
 యా యథా కలనా రూథా తావత్సాధ్యాపి సంస్థితా |
 న పరావర్తితా యావద్యత్సాత్కల్పనయాన్యయా || ౬౦||
 బ్రహ్మణ్యవయవోన్ముక్తే ద్విత్తైకత్వే తథా స్థిరే |
 యథా సావయవే తత్త్వే విచిత్రావయవక్రమః || ౬౧||
 శ్రీరామ ఉవాచ |
 అనిరావరణాజ్ఞానాత్కేవలం ధర్మచారిణః |
 శాపాదీన్మన్యుయచ్ఛన్తి యథా బ్రహ్మాన్తథా వద || ౬౨||
 వసిష్ఠ ఉవాచ |
 సంకల్పయతి యన్నామ సర్గాదౌ బ్రహ్మ బ్రహ్మణీ |
 తత్తదేవానుభవతి యస్మాత్తత్తాస్తి నేతరత్ || ౬౩||
 బ్రహ్మ వేత్తి యదాత్మానం స బ్రహ్మయం ప్రజాపతిః |
 స చ నో బ్రహ్మణో భిన్నం ద్రవత్సమివ వారిణః || ౬౪||
 సంకల్పయతి యన్నామ ప్రథమోఽసౌ ప్రజాపతిః |

తత్తదేవాశు భవతి తస్యేదం కల్పనం జగత్ ॥ ౬౫ ॥
 నిరాధారం నిరాలమ్బం వ్యోమాత్మ వ్యోమ్ని భాసతే ।
 దుర్బలస్థేరివ కేశోజ్జం దృష్టముక్తావలీవ చ ॥ ౬౬ ॥
 సజ్కుల్పితాః ప్రజాస్తేన ధర్మో దానం తపో గుణాః ।
 వేదాః శాస్త్రాణి భూతాని పఞ్చ జ్ఞానోపదేశనాః ॥ ౬౭ ॥
 తపస్వినోఽథ వాదైశ్చ యద్ధ్యురవిలమ్బితమ్ ।
 యద్యద్వేదవిదస్తత్సాన్యదితి తేనాథ కల్పితమ్ ॥ ౬౮ ॥
 ఇదం చిద్బ్రహ్మచ్ఛిద్రం ఖం వాయుశ్చేష్టాగ్నిరుష్ణతా ।
 ద్రవోఽమ్భః కఠినం భూమిరితి తేనాథ కల్పితాః ॥ ౬౯ ॥
 చిద్ధాతురీదృశో వాసౌ యద్యత్థాత్మాపి చేతతి ।
 తత్తథానుభవత్కాశు త్వమహం స ఇవాఖిలమ్ ॥ ౭౦ ॥
 యద్యథా వేత్తి చిద్వ్యోమ తత్తథా తద్భవత్యలమ్ ।
 స్వప్నే త్వమహమాదీవ సదాత్మాప్యసదాత్మకమ్ ॥ ౭౧ ॥
 శిలాన్పుతం యథా సత్యం సజ్కుల్పనగరే తథా ।
 జగత్సజ్కుల్పనగరే సత్యం బ్రహ్మణ ఈప్సితమ్ ॥ ౭౨ ॥
 చిత్స్వభావేన శుద్ధేన యదుద్బద్ధం యచ్ఛ యాదృశమ్ ।
 తదశుద్ధోఽన్యథా కర్తుం న శక్తః కీటకో యథా ॥ ౭౩ ॥
 అభ్యస్తం బహులం సంవిత్పశ్యతీతరదల్పకమ్ ।
 స్వప్నే జాగ్రత్స్వరూపే చ వర్తమానేఽఖిలం చ సత్ ॥ ౭౪ ॥
 సదా చిద్వ్యోమ చిద్వ్యోమ్ని కచదేకమిదం నిజమ్ ।
 ద్రష్టృదృశ్యాత్మకం రూపం పశ్యదాభాతి నేతరత్ ॥ ౭౫ ॥
 ఏకం ద్రష్టా చ దృశ్యం చ చిన్నభః సర్వగం యతః ।
 తస్మాద్యథేష్టం యద్యత్త దృష్టం తత్తత్ర సత్సదా ॥ ౭౬ ॥
 వాయుజగస్పన్దనవజ్జలాఙ్గద్రవభావవత్ ।
 యథా బ్రహ్మణి బ్రహ్మాత్వం తథాజస్యాఙ్గం జగత్ ॥ ౭౭ ॥
 బ్రహ్మైవాహం విరాడాత్మా విరాడాత్మవపుర్ణగత్ ।
 భేదో న బ్రహ్మజగతోః శూన్యత్వామ్బురయోరివ ॥ ౭౮ ॥

యథా ప్రపాతే పయసో విచిత్రాః కణపక్షయః ।
 విచిత్రదేశకాలాంతా నిపతన్యస్తృతృతన్తి చ ॥ ౭౯॥
 నిపత్త్యైవైకయా౭౭కల్పం మనోబుద్ధ్యాదివర్జితాః ।
 ఆత్మన్యేవాత్మనో భాన్తి తథా యా బ్రహ్మసంవిదః ॥ ౮౦॥
 తాంభి స్వయం స్వదేహేషు బుద్ధ్యాదిపరికల్పనాః ।
 కృత్వోర్వరీకృతా సర్గశ్రీరద్ధిర్ద్రవతా యథా ॥ ౮౧॥
 తదేవం జగదిత్యస్తి దుర్బోధేన మమ త్విదమ్ ।
 అకారణకమద్వైతమజాతం కర్మ కేవలమ్ ॥ ౮౨॥
 అస్తస్థితిః శరీరే౭స్మిన్యాదృగ్రూపానుభూయతేః ।
 ఉపలాదౌ జడా సత్తా తాదృశీ పరమాత్మనః ॥ ౮౩॥
 యథైకస్యాం సునిద్రాయాం సుషుప్తస్వప్నకౌ స్థితౌ ।
 తథైతే సర్గసంహారభాసౌ బ్రహ్మణి సంస్థితే ॥ ౮౪॥
 సుషుప్తస్వప్నయోర్భాతః ప్రకాశతమసీ యథా ।
 ఏకస్యామేవ నిద్రాయాం సర్గాసర్గో తథా పరే ॥ ౮౫॥
 యథా నరో౭నుభవతి నిద్రాయాం దృషదః స్థితిమ్ ।
 పరమాత్మానుభవతి తథైజ్జడసంస్థితిమ్ ॥ ౮౬॥
 అజ్గప్తస్యాథవాఙ్మల్యా వాతాద్యస్పర్శనే సతి ।
 యో౭న్యచిత్తస్యానుభవో దృషదాదౌ స ఆత్మనః ॥ ౮౭॥
 వ్యోమోపలజలాదీనాం యథా దేహానుభూతయః ।
 తథాస్మాకమచిత్తానామద్య నానానుభూతయః ॥ ౮౮॥
 కాలే కల్పేషు భాన్త్యేతా యథాహోరాత్రసంవిదః ।
 తథా౭సంఖ్యః పరే భాన్తి సర్గసంహారసంవిదః ॥ ౮౯॥
 ఆలోకరూపమననానుభవైషణేచ్ఛా
 ముక్తాత్మని స్ఫురతి వారిషునే స్వభావాత్ ।
 ఆవర్తపీచివలయాది యథా తథాయం
 శాన్తే పరే స్ఫురతి సంహృతిసర్గపూగః ॥ ౯౦ ।
 ఇత్యాశ్చే శ్రీవాసిష్టమహారామాయణే వాల్మీకీయే
 మోక్ష-నిర్వాణ ఉత్తరార్ధే బ్రహ్మగీతాసు

సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మేతిప్రతిపాదనయోగోపదేశో
నామ షడశీత్యధికశతతమః ॥ ౧౮౬ ॥ -౧౪-

Encoded and proofread by Sunder Hattangadi

——
Brahma Gita of Yoga Vasishtha
pdf was typeset on November 22, 2022

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

